Poštnina plačana · Spedizione in abbonamento post. II gruppo

Leto I. štev. 32

Trst, 29. avgusta 1946

Cena 5 lir - 3 din

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: VIA IMBRIANI 5, I.

LJUDSKI TEDNIK

ČITAJTE:

Politika atomske bombe.

Slovenski izdajalci pred sodiščem.

Za potrebe - ne za dobiček.

Vprašanje nemške vojne industrije.

Misli ob "paradi dela"

Morda le za poznavalca razmer o tem, kar hočemo povedati, vsaka beseda odveč. Morda, toda kadar se resnica v vsej svoji enostavnosti razgrne pred človeka, mu ne da vest, da ji ne bi, taki kot je, enostavni in vendar nekaterim tako težko razumljivi, še in še posvetil nekaj besed. Praksa nas namreč uči, da si resnica težko utira pot preko ovir, ki jih postavljajo oni, ki jim je ravno potvarjanje resnice osnova za slepljenje in zavajanje javnosti od kričečih in perečih vprašanj.

Gre tu v našem primeru za eno in isto, neločljivo enoto, za mučeniško primorsko deželo, in vendar za dva svetova, daleč vsak sebi. Gre tu v vsej svoji jasnosti za dve fronti, kakor je dejal maršal Tito, za fronto demokracije in za fronto reakcije, za to kričečo razliko, ki jo predstavljata coni A in B.

Tu pri nas, v coni A nam vlada po principih »vzvišene« zapadne demokracije anglo-ameriška vojaška uprava: tam v coni B si vlada ljudstvo s podporo jugoslovanske vojaške uprave po principih ljudske demokracije.

Po delu in uspehih teh dveh oblasti smo v dobrem letu mogli pač dovolj nazorno preceniti vrednost ene in druge. Prva se nam je predstavila v obliki, ki njma ničesar skupnega s pojmom demokracije, ki pa ima mnogo skupnega z onim, kar je petindvaiset let tlačilo naše ljudstvo. Težka je sicer taka obsodba, toda kako naj si mi in vsi resnični demokrati na svetu drugače tolmačimo zadušitev delovanja svobodno izvoljenih ljudskih odborov, ukinjenje ljudskih sodišč za sojenje fašistov, razpust narodne zaščite, sistematično zatiranje iz krvi vzrasle slovenske šole, grobo ovjranje izražanja ljudske volje, zatiranje antifašistov, oproščanje najvidnejših nacističnih kolaboracionjstov, okupiranje tovarn in še neskončno, vedno dopolnjujočo se vrsto zločinov proti demokraciij. Na besede ne damo nič, ker so nas dejanja prepričala o njihovi lažnosti.

Ves drugačen svet se danes poraja onstran ponesrečene tvorbe imperialističnih teženj, onstran Morganove linije. Iz ste osnove iz katere je anglo-ameriška vojaška uprava v coni A ustvarila današnji polkolonialen svet, se je pod jugoslovansko upravo v coni B razvila v vsej svoji ustvarjalni moči, mlada, ljudska demokracija. In ravno to, čemur je svobodno ljudstvo v coni B prisostvovalo na vseljudskem prazniku v Ajdovščini, je bila revija uspehov oblasti mlade države, katerih bi se lahko upravičeno radostila vsaka »tradicionalno« demokratična država. Obenem pa je ta revija uspehov na najzgovornejši način razkrila strahoten prepad med cono A in cono B, med anglo-ameriško vojaško upravo in jugoslovansko, med izrabljeno frazo lažne demokracije in med mlado demokracijo, tvorbo sproščenih ljudskih množic.

Vse to mislečemu človeku, ki spremlja mednarodna dogajanja v zvezi z borbo za pravični mir, jemlje vero v pošteno hotenje skupine nekaterih držav za dosego in utrditev trajnega miru, kakršnega zahtevajo ljudje, ki njmajo drugih interesov, kot živeti v miru, v delu, in v ustvarjanju trajnih dobrin.

Ob primerjavi teh dveh tako nasprotujočih si svetov, ki sta v svojem vsakdanjem življenju vedno pred nami, dobiva vse večje obeležje izredna, v zgodovini diplomacije, brezprimerna gonja proti novi Jugoslaviji.

Spričo vse te resnice postaja več kot jasno, da se za sramotenjem ljudske demokracije, na kateri temelji nova Jugoslavija, za navidezno »bolaznilo«, da predstavlja nova Jugoslavija, ki se borj le za svoje pravične meje, imperialistično nevarnost za zapad, skrivalo imperialističnj načrti le gotovih klik, ki bi jim pravične zapadne meje Jugoslavije s Trstom prekrižale v marsičem račune.

Zmanjšati resnost in upravičenost jugoslovanskih zahtev, zavreti vsaj za de-

Nadaljevanje na 2. strani

Fronta demokracije in fronta reakcije

Maršal Tito o mednarodnem položaju

Marsikaj, kar se dogaja v poslednjih dneh, je preprostemu, poštenemu človeku, še vedno polnemu groznih spominov minule strašne vojne, nerazumljivo. Kot težka vznemirljiva mora padajo na njegovo dušo vedno bolj pogoste vesti, ki načrtno zastrupljajo ozračje

In vendar je stvar kaj jasna. Na delu so sile, ki jim ni v računu mir, za kakršnega so se svobodoljubna ljudstva borila in kakršnega si odločno, kljub vsem mogočim oviram reakcionarnih krogov, utrjujejo. Na delu so reakcionarne sile, ki jim križa račune dejstvo, da so se mnoge države iztrgale objemu imperialističnih izžemalcev in postale trdnjave napredka in resnične svobode! V tej zvezi so prozorni manevri z atomsko bombo, nesramni izpadi z grozilnimi notami Jugoslaviji itd.

Maršal Tito je tako obrazložil sedanji položaj, ko je govoril delavcem na Jesenicah: Danes se razvija huda borba za mir. Tu ne moremo mi sami mnogo napraviti. V tej dobi, ko bi morali ustvariti mir, ko sedijo za zeleno mizo in razpravljajo o miru, smo prišli do prepričanja, ki nas je globoko pretrslo. Spoznali smo, da nekatere države, ki so šle v osvobodilni vojni skupno z nami, nočejo osvobodilnega miru, marveč imperialistični mir. S tem se ne moremo sprijazniti Vodili smo osvobodilno vojno ter si želeli osvobodilnega miru. To pa pomeni, da bodo naši bratje, ki trpe pod tujcem, združeni z nami v domovini. Težko bo doseči pravičen mir, toda mi se bomo še naprej borili, da ga bomo dosegli. Naše ljudstvo je svobodoljubno in miroljubno. Nihče naj nam ne poreče, da mi želimo novo vojno, nove provokacije. Majhna država, kot je Jugoslavija s 16 milijoni prebivalcev je žrtvovala v tej vojni 1,700.000 svojih sinov in hčera. Kaj to pomeni? To pomeni več kot vsakega desetega državljana. Danes tej majhni Jugoslaviji nihče ne more reči, da želi vojno po tako strašnih izkušnjah, po ogromnih krvavih žrtvah in požarih, po brezmejnih izgubah in trpljenju. Naše ljudstvo noče ničesar drugega kot mir, da bi se moglo v miru mirno razvijati. Medtem pa nas hočejo nekatere imperialistične velike sile obtožiti, da nočemo miru, prav tako kot hočejo obdolžiti Sovjetsko zvezo, ki je dala milijone in milijone svojih najboljših sinov in brezmejne materialne žrtve. Kaj to pomeni? To pomeni, da hočejo oni krivdo za neuspeh zvreči na nas, na tiste, ki najbolj težijo za mirom. Da, mi hočemo mir, a ne za vsako ceno, ker smo ga preveč drago plačali. Mi ne plačamo več niti pare za ta mir, mi nočemo dati niti pedi naše zemlje, ki nam po pravici pripada, mi svojega ne damo, toda želimo mir, želimo najboljše odnose z vsemi državami.

Tovariši in tovarišice, ko danes govorim o državah, ki so bile z nami povezane med vojno, danes pa zavzemajo proti nam nekako čudno stališče, ne mislim teh držav v celoti. Mislim samo neko skupino ljudi, ki vsiljujejo svojo voljo narodom teh držav, o katerih nihče ne more reči, da niso demokratično nastrojeni, in želijo mir prav tako kakor tudi mi, toda reakcija teh držav hoče napačno prikazati dejansko stanje v svetu, hoče jih nastrojiti proti narodom, ki težijo za pravico in mirom.

Danes ni več dveh front, zapadne in vzhodne, vzhodnih in zapadnih držav. Ne. Danes se postavlja vprašanje demokracije ali pa reakcije. Reakcija je v vseh zapadnih državah, prav tako kot je tudi pri nas. Demokratični elementi so v Ameriki i v Angliji i v vsaki drugi državi. Zato moramo biti danes budni, kot morajo biti budni tudi narodi vseh drugih držav, ki mislijo človečansko, ki mislijo demokratično in ki žele izognitj se novim vojnam avanturam raznih reakcionarnih imperialističnih klik. Danes sta ti dve fronti: fronta demokracije in miru in fronta reakcije ter vojnih provokaterjev, nikakor pa ne dve fronti — zapad in vzhod.

MIROVNA KONFERENCA V SENCI REAKCIONARNIH KAMPANJ

Štirje tedni mirovne konference v Parizu niso prinesli konkretnih zaključkov. Težišče dela se je preneslo na odbore, ki obravnavajo predložene mirovne pogodbe. Delo konference se zavlačuje z raznimi dodatnimi predlogi in spomenicami. Rešitev iz tega vidijo le v sestanku štirih velikih, ki naj bi odstranili številna nesoglasja in hkrati omilili mednarodno napetost.

Pri analizi zadržanja gotovih držav na konferenci se jasno kaže, kako so nekateri delegati nedostopni za še tako prepričljive in stvarne dokaze. Tako so Angleži trmasti in ne mislijo umakniti svojih čet iz Egipta, Indije in od drugod. Vkljub temu pa misli »Times«, da mnoga vprašanja, ki se tičejo Italije in Jugoslavije, Poljske in Grčije, ne bodo privedla do resne mednarodne krize.

Na drugi strani pa razne države umetno ustvarjajo napeto razpoloženje. Tako so izvajali Anglo-Amerikanci neutemeljen pritisk na Poljsko. Amerikanci sami pa na Jugoslavijo. Komentarji o tem pritisku na Jugoslavijo govore, da še »zlepa ni najti v diplomatski zgodovini takega brezobzirnega pritiska velesile na majhno državo.« Letalski incidenti so bili namenoma izzvani, saj so Američani v zadnjih dneh še stopnjevali število letal, ki so preletavala jugoslovansko državo in povrhu vsega so poročali še neresnico. Incident so pa potem izrabili za protijugoslovansko gonjo, ki je bila že vnaprej pripravljena. Zanimivo pa je, da se je vse to dogodilo v času, ko je ugled Jugoslavije na konferenci začel naraščati in je tov. Kardelj postal ena izmed najvplivnejših osebnosti na konferenci.

V zvezi z mirovno pogodbo z Jugoslavijo je Vladimir Bakarič, predsednik hrvatske vlade izjavil:

»Jugoslavija ni mogla pristati na predlagano novo jugoslovansko-italijansko mejo in tudi ne na predlog o statutu tržaškega svobodnega ozemlja. Predlagane meje se nikakor ne skladajo z narodnostnimi mejami in skušajo z njimi uveljaviti nekaj takega kakor načelo o ravnotežju sil. Trstu in Tržačanom pa ameriški, angleški in francoski predlog ne daje ničesar, pač pa daje vse Anglo-Američanom, ker bi bila vsa oblast v Trstu v rokah guvernerja in dveh ali treh ljudi, ki bi jih on imenoval. Tržaško ljudstvo pa bi jim bilo podrejeno.«

JUGOSLOVANSKI PREDLOG STATUTA

je veren izraz demokratičnosti nove Jugoslavije

Osnovno vprašanje demokracije je: komu pripada oblast, ali večini, ali majhni skupini? V tem bistvenem vprašanju se najbolj razlikujejo načrti za statut mesta Trsta. Jugoslovanski statut prizna vse suverene pravice prebivalstvu. V splošnih volitvah bi ljudstvo izvolilo ljudsko skupščino, kateri bi bila odgovorna mestna vlada z izvršno oblastjo. Svobodna sodišča bi pa bila zajamčena v ustavi.

Anglo-amerikanski predlogi pa stoje na povsem nasprotnem stališču. Po njihovem statutu bi imel vso oblast v rokah guverner in še nekaj ljudi, tržaško ljudstvo pa bi bilo podrejeno in bi se ne vladalo samo preko svobodno izvoljenih predstavnikov. Tak način vladanja sliči na razne vrste kolonialnih uprav. Tako vladajo raznim kolonialnim narodom, ki zaradi svoje kulturne zostalosti in politične nezrelosti še niso sposobni sami sebe vladati. Ali spadajo tudi Tržačani med take vrste narodov?!

Jugoslovanski predlog določa tri službene jezike: slovenski, srbohrvaški in italijanski. Svobodno mesto Trst pa naj sklene z Jugoslavijo carinsko, poštno, brzojavno, telefonsko in železniško unijo. Mesto bi imelo svojo valuto, ki bi bila pa s pogodbo navezana na jugoslovanki dinar. Jugoslovanski državljani bodo lahko svobodno prebivali v mestu. Tržačani pa v Jugoslaviji.

Iz jugoslovanskega predloga je najlepše razvidna resnična demokratičnost nove Jugoslavije,ki je daleč od vsakega zasužnjevanja, gospodarskega, kulturnega in političnega, daleč od vsakega izkoriščanja. In prav v tem je treba razumeti reakcionarno gonjo proti Jugoslaviji — kajti resnična demokracija vztrajno lomi že zrahljane pozicije navidezne »zapadne« demokracije.

Žan

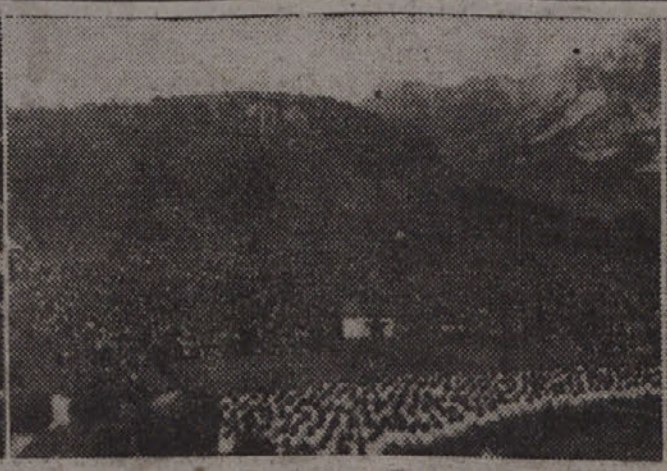

JUGOSLOVANSKA VOJSKA JE OSVOBODILA TO ZEMLJO, DA SE LAHKO SVOBODNO ZBIRAMO POD TEMI GORAMI, KJER HOČEMO ŽIVETI V MIRU

Citajte - sodite!

Glasniki ljudstva

PRIMORSKI DNEVNIK

»Primorski dnevnik« prinaša izjavo, katero je dal PNOO za Slovensko Primorje in Trst kot svoj odgovor na neresnične obtožbe, ki jih vsebuje anglo-ameriška nota Jugoslaviji in ki se tičejo položaja v coni A.

V začetku PNOO ugotavlja, da »hoče nota angleške in amerikanske vlade ustvariti videz, da si Zavezniška vojaška uprava prizadeva nepristransko vladati na področju, ki ga ima zasedenega, ne glede na narodno in politično pripadnost njegovega prebivalstva ter hoče obtoževati demokratično ljudstvo cone »A«, da »pod propagandnim vplivom in podpihovanjem iz Jugoslavije« to prizadevanje ZVU naklepno ovira. Ves razvoj dogodkov od prihoda ZVU na ozemlje Julijske krajine do današnjega dne pa kaže ravno nasprotno: resnično prizadevanje vseh demokratičnih množic iz cone »A«, da najde možnost sodelovanja na res demokratičnih osnovah ter tako ustvari pravilen odnos med ZVU kot predstavnico zaveznikov in antifašistov Julijske krajine. Podpisani odbor je volio primorskega ljudstva, da sodeluje v ZVU, le- tej večkrat ustno in pismeno sporočil, zlasti še v svojih predstavkih z dne 27. junija 1945., naslovljeni na polkovnika G. S. C. Nelson W. Monforta in z dne 6. septembra 1945., naslovljeni na pol. kovnika Alfreda G. Bowmana, višjega častnika za civilne zadeve pri ZVU.

Vsa prizadevanja pa so bila brezuspešna. Predstavniki demokratičnega ljudstva so dosledno naleteli na gluha ušesa odgovornih organov ZVU in na naravnost žaliivo preziranje vseh predlogov, opozoril, prošenj, vlog in protestov kakršne koli vrste.

Obtožba narodno osvobodilnih odborov in njihovih predstavnikov v uvodoma citirani noti, da niso hoteli sodelovati z ZVU, je torej netočna in brez vsake stvarne podlage.

Potem navaja izjava v 13. točkah konkretne primere, ki kažejo na prave krivice današnjega položaja in zaključuje tako:

V zvezi z navedenim ugotavlja podpisani odbor, da ZVU ne izpolnjuje svoje dolžnosti kot začasni upravnik tega ozemlja, da so njeni organi docela pristranski ter napram antifašistom in zlasti še slovenskemu ljudstvu sovražno razpoloženi. Zadržanje ZVU je v očitnem nasprotju z demokratičnimi načeli, ki so jih postavili veliki zavezniki v času pretekle vojne, in ki bi morala služiti ZVU za vodilo. Demokratičnemu ljudstvu Slovenskega Primorja in Trsta ni mogoče očitati drugega kot to, da se bori za najosnovnejše demokratične pravice, da pa se nasprotno to ljudstvo s strani ZVU vedno skuša ustrahovati z množičnimi preiskavami, blokadami celih kompleksov in aretacijami, ki navadno ne pokažejo nikakega rezultata.

Pri tem položaju ne more biti več nikakega dvoma, da se hoče z neresničnim prikazovanjem stvarnega položaja varati mnenje svetovne javnosti, kar kaže na razne reakcionarne vplive, ko vidimo, da dobijo neresnične vesti o položaju v Julijski krajini mesto v noti zaveznikih vlad in to istočasno, ko se na drugi strani na mirovni konferenci v Parizu zelo mnogo in gostobesedno govori o miru, pravici, človečanstu in demokraciji.

Pokrajinski narodno osvobodilni odbor za Slovensko Primorje in Trst.

Misli ob „paradi dela“

Nadaljevanje s 1. strani

setletje, če ne več — da se zberejo pobite reakcionarne sile — demokratični razvoj sveta, ki vztrajno gloda in izpodkopuje trhle osnove imperializma in z novo vojno (atomska bomba) razrušiti spet vse to, kar je osvobodilna vojna prinesla doslej delu zasužnlenega sveta, je pravi vzrok in končni cilj reakcionarnih kampanj.

Toda v tem boju je premoč na strani demokratičnih sil in s tem je zalamčena njihova zmaga.

N. 2.

Politika "ATOMSKE BOMBE"

Že večkrat smo v času, ko se pripravljajo mirovne pogodbe z bivšimi sovražnimi državami in ustvarja nova podoba sveta, mogli opaziti, kako poskušajo nekatere velesile doseči svoje, v ostalem malo demokratične cilje za vsako ceno, in da pri tem ne izbirajo sredstev. Reakcionarnim krogom v teh velesilah ne ugaja, da so nekatere države postale po tej vojni dejansko samostojne in niso več kot poprej njihovi sateliti, od njih politično in gospodarsko odvisne. Zato zavzemajo proti njim vedno neprijaznejše stališče in hočejo sami krojiti usodo bodočega sveta, da bi jih tako prikrajšali zato, kar jim po pravici pritiče. Zato odrekajo tudi ti krogi Jugoslaviji pravico do Trsta, čeprav govore — kot je bilo že tolikokrat poudarjeno — vsi človeškemu razumu dostopni razlogi prav nasprotno

Te dni se je začela kot na znak v delu ameriškega, angleškega in francoskega tiska nezaslišana kampanja proti Jugoslaviji. Vodilno vlogo ima ameriški tisk, povod za to kampanjo pa sta nudili angleška in ameriška nota, po katerih bi naj bila Jugoslavija kriva vsega terorja v zoni A, o katerem govori jugoslovanska nota Združenim državam. Toda to ni bilo dovolj. Poseči je bilo treba po močnejših sredstvih, obenem pa zabrisati mučni vtis, ki bi ga lahko imela jugoslovanska nota o stalnem sistematičnem kršenju jugoslovanskega zračnega prostora po zavezniških letalih.

Tako je prišlo do ameriške ultimativne note jugoslovanski vladi zaradi tega, ker so jujugoslovanska letala prisilila amerikanske k pristanku. Istočasno se je silno poostrila besna kampanja zlasti ameriškega tiska proti Jugoslaviji. Amerikanci izražajo svojo užaljenost zaradi dejstva, da si je mala država kot Jugoslavija drznila braniti svoje zakonite pravice, saj so te pravice končno kršila letala Združenih držav, najmogočnejše velesile zapadne poloble, ki ima poleg tega še monopol nad atomsko bombo. In res, list „Daily News“ je zahteval, naj se Jugoslavija kaznuje z atomsko bombo.

Poleti ameriških letal nad jugoslovanskim ozemljem pa niso prenehali. Po vseh incidentih so angleška in ameriška letala brez kakršnega dovoljenja ali predhodnega obvestila še nadalje letala čez jugoslovansko ozemlje. Tako je od 10. do 20. avgusta preletelo jugoslovansko ozemlje skupno 110 anglo-ameriških vojnih letal, od tega 91 borbenih. Samo 13. avgusta je preletelo jugoslovansko ozemlje celih 33 letal, od tega 9 lovcev in 22 bombnikov. Kot je poudaril maršal Tito, predstavljajo ti poleti sistematično kršenje jugoslovanskega zračnega prostora, njihov cilj pa je, razkazovanje vojaške moči, ki naj vlije strahu jugoslovanskemu patriotičnemu reakcionarne ostanke v Jugoslaviji. Poleg tega so ta letala fotografirala jugoslovanske vojaške naprave in čete na zapadnem obmejnem pasu.

Jugoslovanska vlada je na vsa ta dejstva neprestano opozarjala merodajne kroge v Angliji in ZDA. Edini odgovor na ta opozorila so bili izgovori na slabo vreme, ki ga pa severozahodna Jugoslavija že nekaj mesecev ne pozna, obenem pa še večje stopnjevanje teh poletov. Ko je Jugoslavija branila svoje suverene pravice, je smatrala vlada Združenih držav Amerike za primerno in demokratično, poudariti svojo moč kot velesila z ultimativno noto, ki jo nekateri angleški listi primerjajo z ameriško noto pred vojno napovedjo Japonski. Toda ta nota je zgrešila svoj cilj. Prišla je prepozno, kajti jugoslovanske oblasti so po končani preiskavi izpustile posadko letala, še predno je ameriška nota zahtevala, da se mora to zgoditi v 48 urah.

Viktorov piše v Pravdi, da se je „samo preudarnosti male države Jugoslavije zahvaliti, da se mednarodni položaj ni še zaostril. Ostane pa dejstvo da je velika država izvajala nenavadno surov pritisk na malo državo. Ostane vtis, da je bil ta pritisk v neposredni zvezi z mirovno konferenco in da je imel namen okrniti jugoslovanske pravice v razpravi o vprašanjih, ki zanimajo Jugoslavijo“. Dopisnik „United Pressa“ se nehote izdaja, ko pravi, da je sedanji spor med Združenimi državami Amerike in Jugoslavije v zvezi z vprašanjem Trsta.

Beograjska „Borba“ pa ugotavlja, da prikazuje vsa ta besna kampanja Jugoslavijo kot krivca, ki jo baje podpihuje Sovjetska zveza. Ni ji mar dejstev in mednarodnega prava. Gre za poizkuse splošne poostritve položaja in zastrupljanja ozračja med narodi. Za to govori tudi dejstvo, da sta skoraj istočasno s temi dogodki poslali vladi Združenih držav Amerike in Velike Britanije nenavadno ostro noto tudi Poljski. Ta nota pomeni dejansko umešavanje v poljske notranje zadeve, poleg tega pa kaže obenem z ameriško noto Jugoslaviji, kot pravi Viktorov, v pravi luči odnos anglo-ameriškega bloka do malih držav.

Glasovi ameriškega tiska in nekaterih ameriških predstavnikov pričajo o stalno rastočih tendencah po uporabi politike sile v ameriški zunanji politiki. Predsednik komisije za zunanje zadeve v ameriškem kongresu Blum je izjavil, da morejo Združene države Amerike izvajati zunanjo politiko z „ostrejših pozicij“, „Associated Press“ pa poroča, „da so ZDA pripravljene na preizkušnjo sil, ki bi zajele celotno stavbo svetovnega miru.“

Rožljanje z orožjem pomeni tudi uradno poročilo generala Mac Narney-a, da so ustavljeni poleti ameriških letal med Avstrijo in Italijo, „dokler ne bo v sporazumu z generalom Morganom poskrbljeno za varnost letal.“ Točneje se izraža list „Washington Post“, ki zahteva za ameriška letala na tej poti lovsko spremstvo. Kako je torej z očitki agresivnosti, ki lete iz nekaterih krogov proti Jugoslaviji? Ali je agresiven oni, ki brani svoje, po mednarodnem pravu določene suverene pravice, ali oni, ki hoče z uporabo sile izsiliti kršitev teh pravic?

Zgodovina narodno-osvobodilne borbe pozna nešteto primerov, ko so jugoslovanski partizani z največjim požrtvovanjem in ne glede na žrtve reševali zavezniške letalce, ki so bili na svojih vojnih operacijah prisiljeni pristati na jugoslovanskem ozemlju. To jim je narekoval njihov zavezniški čut in njihovo spoštovanje do narodov, ki so se skupno z njimi borili proti fašizmu. Že več kot leto dni je od tega, kar so se končale vojne operacije in tisto spoštovanje do zaveznika — soborca v najstrašnejši vojni človeške zgodovine, bi moralo pomeniti tudi spoštovanje njegovih suverenih, z mednarodnim pravom zajamčenih pravic. To dejstvo bi morala upoštevati tudi velesila kot ZDA do male države, kot je Jugoslavija. Vse drugo je objestnost ali pa namerna akcija v trenutku, ko se je silno dvignil ugled Jugoslavije na mirovni konferenci in ko so bile pred mednarodnim javnim mnenjem do golega razkrinkane razne profašistične in reakcionarne vlade, kot na primer v Grčiji in Italiji. Belgrajska „Borba“ ugotavlja, da nikakor ni mogoče, da je prav Jugoslavija postala predmet izzivanja raznih okupacijskih poveljnikov iz Italije in Avstrije in vseh onih političnih in novinarskih krogov, ki jim je svobodna, neodvisna in demokratična Jugoslavija trn v peti.

Toda kljub vsemu smo trdno prepričani, da bo tudi ameriško in angleško ljudstvo nekoč spoznalo nevarnost take igre in iskreno ponudilo roko Jugoslaviji, zvestemu zavezniku v vojni, ki je dala toliko žrtev za skupno zmago svobodoljubnih narodov nad fašizmom in reakcijo.

CR.

REAKCIJA: TA NESREČNEŽ SI UPA ŠE KLATITI MOJE PTIČE IN DOBRO VE, DA IMAM ATOMSKO BOMBO

Doma in po svetu

O avtomobilu „1500“ s katerim so spet hoteli sprožiti nekaj puščic proti jugoslaviji je „Corriere di Trieste“ odkril kaj zanimive stvari. Pravili so, da sta pri karambolu avtomobila s tramvajem dve osebi ušle. No, slučaj je hotel, da so eno od teh dveh ujeli in . . . v njej so spoznali brigadirja Civilne policije Cerlenizzo.

Mnogo je sedaj izgovorov, toda vendar, igra se ni posrečila.

Holandci pripravljajo ofenzivo na Javi

Indonezijske oblasti so dobile v roke izvirne načrte o vojaških načrtih holandskega povelistva. Holandci imajo namen izkrcati svoje čete na področju Bankiara, od koder se bodo pomikale v smeri Tangeranga. Nato bodo čete počele ofenzivo iz Batavije. Po teh načrtih bo postala zapadna Java vojaško središče Holandcev. V načrtu je predvidevano, da bo holandska vojska s pomočjo vojne mornarice presekala Javo na dva dela.

Nemiri, delo Angležev v Kalkuti. Daily Worker piše: Krvavi nemiri v Kalkuti ne pomenijo, da Indija ni sposobna, da bi se sama vladala, ampak so rezultat dela delegacije britanske vlade v Indiji. Vladna delegacija je namreč storila vse, da bi razplamtela strasti indijskih plemen. Izvajaloč politiko »deli in vladaj« so Angleži veliko obljubljali, a ničesar izpolnili. Najprej so snubili muslimansko ligo, nato pa določili stranko kongresa, da zavzame njeno mesto. Navzočnost angleških čet v Indiji povzroča ne samo spopade, amapk onemogoča tudi sporazum.

Iranci zahtevajo umik Angležev iz Iraka. List Al Tokadon pravi, da pomeni prihod angleških čet v Iran kršitev iraške neodvisnosti. Anglija mora evakuirati svoje čete iz Iraka in osvoboditi politične pripornjko.

Nadalje zahteva časopis revizijo anglo-iraške pogodbe, ker dosedanja pogodba ne more služiti kot podlaga anglo-iraških odnošajev, ker je Anglija Irak prisilila, da jo je podpisal. Ta pogodba je krinka, za katero se skriva angleška okupacija Iraka.

Pred vojaškim sodiščem v Ljubljani

sede največji izdajalci slovenskega naroda

V sredo, dne 21. avgusta se je v Ljubljani začel ob 9 uri zjutraj proces proti Leonu Rupniku, Ervinu Rösenerju, Rr. Gregorlju Rožmanu, Miliku Vizjaku, Dr. Lovru Hacinu in Dr. Mihi Krekn, ki so vsi obtoženi najtežjih vojnih zločinov proti slovenskemu narodu. Prvi dan razprave je prebral predsednik vojaškega sodišča Dr. Helij Modic obtožnico, kar je trajalo z nekaj odmori vse do 15 ure. V resnobno okrašeni dvorani je vladala ves čas čitanja obtožnice zbrana pozornost. Stirje obtožnici, ki so sedeli pred sodnijskim zborom na zatožni klopi, so pazljivo spremljali stavek za stavkom. Leon Rupnik s svojo karakteristično sivo kozjo bradico je z nekakšno topostjo spremljal čitanje predsednika sodišča, Ervin Rösener je sedel nepremično z rahlo skjonjeno glavo, Milko Vizjak se je navidezno brezbrižno oziral okrog sebe medtem ko se je Lovro Hacin nemirno prekladal na klopi. Sem ter tja si je kdo od obtoženih napravil kako beležko v obtožnico, katero je držal vsak svoj izvod v rokah.

SODNIKI VOJAŠKEGA SODIŠČA IV. ARMADE
(v sredi predsednik dr. Helij Modic)

Leon Rupnik, slovenski kvizling, priznava

Drugi dan razprave je potekal v zaslišavanju prvega obtoženca Leona Rupnika, bivšega divizijskega generala bivše jugoslovanske vojske. Na vprašanje, če je razumel obtožnico, ki jo je prejel že preje v prečitanje, je Leon Rupnik odgovoril pritrdilno.

V zaslišavanju Leon Rupnik prizna, da je izdal že prejšnjo Jugoslavijo. Bil je komandant utrjevalnih del, a je še pred kapitulacijo jugoslovanske vojske izdelal v Zagrebu načrt za organizacijo in formiranje ustaške vojske, da bi si s tem prislužil sprejem v ustaško vojsko. Toda Pavelič ga ni hotel sprejeti ter ga je izgnal iz Zagreba. Čez nekaj dni ga najdemo v Celju, kjer se priporoča svojima prijateljima gestapovcema Westnu in Skobernetu za sprejem v kakšno službo. Keř bi bilo zato potrebno pridobiti si nemško državljanstvo, kar bi bilo zvezano z dolgotrajnimi komplikacijami, se poda na poziv svoje žene, ki mu je javila, da se s strani Italijanov doslej še nikomer ni nič hudega zgodilo, v Ljubljano. Tu stopi takoj v stik z italijanskimi agenti, z bivšim banom Dr. Markom Natlačenom, z Dr. Gregorijem Rožmanom in z visokim komisarjem Emilijem Grazioljem. Kmalu mu je ponujeno mesto ljubljanskega župana, da bi prevaral slovenski narod in dokazal, da nima nobenih posebnih privilegijev, se je dal za kratko dobo prepeljati za kratko dobo v internacijo v Gonars. Po svojem povratku iz internacije je postal ljubljanski župan v službi fašističnega okupatorja. Ob enem je dajal nasvete in izdelal podrobne načrte za uspešnejšo borbo proti narodno osvobodilni vojski, kar vse je izročal okupatorju, ki je bil med tem že s pomočjo bivšega ljubljanskega škofa Dr. Gregorija Rožmana organiziral tako imenovane »vaške straže« ali MVAC (prostovoljna protikomunistična milica).

Ob kapitulaciji fašistične Italije je Leon Rupnik, dosleden svojemu narodnemu izdajstvu, takoj poiskal stike z novim gospodarjem, nacističnim okupatorjem. Verjetno mu je šla ta služba še bolj od srca. Saj je bil že od nekdaj goreč občudovalec Hitlerja in njegovega nacističnega sistema.

Nemci so ga imenovali ob svojem prihodu v Ljubljano za šefa pokrajinske uprave. V tej službi je pomagal obtoženemu Rösenerju organizirati slovensko domobranstvo, kateremu je kumoval tudi škof Gregorij Rožman. Pri obeh zaprisegah domobrancev Hitlerju in njegovemu nemškemu rajhu sta bila navzoča tudi Rupnik in Rožman. Pozneje je bil Rupnik imenovan za inspektorja slovenskega domobranstva in je tako z Rožmanom vred odgovoren za vse neštete zločine te izdajalske kvizlinške organizacije. Ob razsulu hitlerjevske Nemčije se je z Rösenerjevim privoljenjem imenoval za šefa »slovenskega in gorenjskega« domobranstva ter je nato pobegnil, svest si svoje krivde, pred jugoslovansko armado na Koroško. Toda njegove izdajske poti še ni bilo konec. Takoj se je ponudil v službo ustašem, četnikom in drugim izdajalskim tolpam v inozemstvu ter je nameraval nahujskati neke reakcijonarne klike med zapadnimi zavezniki za napad na Jugoslavijo.

Ervin Rösener, general SS in policije, vrhovni poveljnik nemških oboroženih sil za vse okupirano ozemlje Slovenije, ni kompetenten

Tretji dan razprave je stopil po ponovnem krajšem zaslišanju obtoženega Rupnika kot drugi vojni zločinec pred vojaško sodišče Ervin Rösener. Medtem ko je Lev Rupnik priznal svojo krivdo, zanika Rösener sleherno krivdo.

Predsednik sodišča dr. H. Modic razgrne pred obtoženim Rösenerjem enega izmed plakatov o streljanju talcev ter ga vpraša, čigav je podpis na njem. Rösener pravi: to je moje ime. Vojaški tožilec mu nato preko tolmača prečita celo vrsto sličnih plakatov ter ga vpraša, čigav je podpis na njih. Rösener spet zakrknjeno vztraja, da je to samo njegovo ime. Na vprašanje, zakaj je dopustil, da se tiska njegovo ime na vseh teh plakatih, se je obtoženi Rösener izgovarjal, da se je zoper to sicer nekoč pritožil, da pa mu nič pomagalo. Dvorana je pri tako bednem izgovarjanju bušnila v smeh. Predsednik sodišča je zahteval mir ter nadaljeval z zaslišavanjem obtoženca. Na vprašanje, kaj je nameraval s slovenskim domobranstvom, je dejal, da ga je uporabljal predvsem za borbo proti partizanom.

V nadaljnjem zaslišanju potrjuje Rösener v skladu z obtoženim Rupnikom izdajalsko delovanje škofa Rožmana Informativni urad, vohunski organ zloglasnega izdajalskega narodnega odbora, je zbiral podatke o Slovencih, o njihovem političnem prepričanju ter je predvsem vohunil za pripadniki in simpatizerji OF. Ta urad je izdajal svoje tajno glasilo s podatki o Slovencih, ki je izhajalo samo v petih izvodih. En izvod je prejemal Rupnik kot šef pokrajinske uprave, drugega Hacin kot šef policije, tretjega Rösener, četrtega šef nemške varnostne policije in petega — škof Rožman. Rösener je tudi izpovedal, da je imel škof Rožman stike z nemško varnostno policijo. Pri njem se je tudi oglasil Rožman s prošnjo, da bi sprejel v domobranske edinice še več kuratov. O teh dušebrižnikih pri domobrancih je izpovedal obtoženi Rupnik, da mu je izjavil njegov sin, da umejo bolje operirati s strojnico kakor z monštranco ter da se je celo sam zgražal nad njihovim ogabnim in zverinskim početjem. Vsi ti duhovniki so smeli nositi orožje in so se ga pogosto tudi poslуževali. Izdajalski narodni odbor je financiral iz inozemstva dr. Miha Krek z izrecnim naročilom, da naj se s temi sredstvi plačujejo predvsem borci proti partizanom. Tako razkriva ta proces tesne vezi med izdajalci v domovini in tujini in med okupatorji

Domobranski poveljnik Milko Vizjak se čuti krivega

Kot tretji obtoženec je stopil pred vojaško sodišče Milko Vizjak, bivši šef personalnega odseka pri domobrancih in namestnik poveljnika. Že pred osnovanjem slovenskega domobranstva se je vojaško udejstvoval kot komandant okrožja Šiška, kjer bi moral povezati v enotno formacijo tri izdajalske legije in sicer tako imenovano slovensko, sokolsko in narodno. Nato ga je Rupnik pritegnil k slovenskemu domobranstvu ter mu poveril v njej organizacijske posle. V nadaljnjem zaslišavanju razkriva obtoženi Vizjak delovanje posameznih komandantov v okviru domobranstva, njihovo izdajalsko početje, njihovo sodelovanje z okupatorjem in njihove zločine. Glede zverstev Meničaninove in Vukove tolpe, o katerih so se pritoževali celo Nemci, da masakrirajo ujetnike, ko so se jim že predali, da sekajo mrtvim prste in roke, da bi se polastili prstanov, da nečloveško postopajo z ženami in otroci, je sprva dejal, da o tem ni bil poučen, pozneje pa, ko se mu je dokazalo nasprotno, je dejal, da ni mogel proti temu nič ukreniti. Na vprašanje ali so pri teh zločinskih akcijah bili prisotni tudi kurati, je odgovoril pritrdilno. Vprašan, kaj bi morala biti njihova naloga, je odvrnil: moralna vzgoja. »Lepa moralna vzgoja!« vzklikne nato vojaški tožilec.

Lovro Hacin, šef ljubljanske policije zakrknjeno taji

Če je bilo na tem procesu, na katerem nastopajo vojni zločinci, katerih izdajalsko delovanje je bilo očito pred vsem svetom, sploh možno kakšno presenečenje, potem je to presenečenje pripravil občinstvu obtoženi dr. Hacin. Na predsednikovo vprašanje, če se čuti krivega, je odločno zanikal sleherno krivdo, kar je izzvalo po dvorani smeh

Za mučenje in umore na policiji, o katerih je vedela vsa Ljubljana, ni vedel samo on, ki je bil šef iste policije, ničesar. Vsa Ljubljana je poslušala skozi celo noč krike in vpitje pretepanih in mučenih, samo dr. Hacin ni slišal ničesar. Celo izdajalskega Rupnika je vrgel nočni telefonski poziv iz njegove postelje, da je izvršil inšpekcijo na policiji, češ da je bilo na cesto slišati obupno tuljenje. Hacin se izgovarja, da pač ni spal na policiji in zato ni mogel slišati ničesar in da ni mogel vedeti, kaj počno njegovi podrejeni. Torej mož, ki je bil v Ljubljani ali bi vsaj moral biti najbolje informiran, ni vedel niti tega, kaj počno njegovi podrejeni na policiji, niti tega, kar je vedela in o čemer je govorila vsa Ljubljana. Neverjetna je zakrknjenost tega zločinca. Svoje početje zagovarja z motivacijo, da je bil načelni nasprotnik osvobodilne fronte. Toda še preden je bila ta ustanovljena, se je postavil v službo italijanskega okupatorja ter postal njegov zaupni agent številka ena. Dobavljal je informacije o Slovencih italijanski kvesturi, pod nemško okupacijo pa je spet postal na Rupnikov in Rožmanov predlog šef ljubljanske policije. Vpeljal je obvezno mučenje pripadnikov osvobodilne fronte, ki so bili v priporu, in je v to svrho osnoval v Ljubljani in zunaj nje več mučilnic z vso temu pripadajočo aparaturo. Kar se grozovitosti tiče, bi ga lahko primerjali z zloglasnim Scarpio iz opere Tosca, o katerem je bilo rečeno, da je pred njim trepetal ves Rim.

Vladimir Bartol.

(Nadaljevanje s procesa v prihodnji številki.)

ZLOČINCI: RUPNIK ROESENER VIZJAK HACIN

Čitajte - sodite!

Glas zaveznikov

Informacijski časopis

Če hočemo spoznati, kako izgleda diplomatska gonja reakcionarnih sil proti novi Jugoslaviji, Sovjetski zvezi, Poljski in proti vsemu, kar se protivi frazerski zapadni demokraciji, je dovoli da bežno pogledamo v tržaško agenturo reakcionarnega trusta »informacijski« list »Glas zaveznikov«. Med našim ljudstvom sicer kroži mnenje, da bi temu listu bolj odgovarjal kakšen drug naslov, recimo »Glas sovražnikov Jugoslavije«, kajti kljub vsemu — med zavezniki se vendar ne gremo tako...

Toda naj bo že »Glas zaveznikov« ali pa »Glas sovražnikov Jugoslavije«, list je poleg skoraj cele prve strani odprl še obsežno rubriko na drugi strani, kjer prinaša, z očividnim ponosom, vso nesramnost reakcionarnega anglo-ameriškega tiska. »Daily Mail« pravi recimo, da sile maršala Tita hladnokrvno koljejo posadke anglo-ameriških letal. »Daily Graphic« pravi, da mora prjti slej ko prej do obračuna med Sovjetsko zvezo in zahodnimi demokracijami itd. Res, pravi znanilci miru.

(Med drugim urednik Primož Brdnik ni smatral za primerno, da bi iz razprave proti Rupniku in ostalim banditom priobčil poročilo, kako je neki Adolf Ribnikar, bivši lastnik bivšega mariborskega »Večernika« pisal o izdajalcu Rupniku kot rešitelju slovenstva, itd.)

La Voce libera

»Voče libera« piše pod naslovom »Mir in pomirjenje« med drugim:

»Italija je od vsega začetka pogajanj in sedaj z občudovanja vrednim govorom De Gasperija vljudnim ljudem in strogim sodnikom pariškega zasedanja, krenila s precejšnjo mero razumevanja na pot pomirjenja. Tega se ne more reči o Jugoslaviji, ki je raztegnila in vztrajala na prezirljivem maksimumu zahtev...

Možno je, da bi s časom o tem razmisljli, kar bi nam dalo boljših izgledov. Ni torej brez smisla De Gasperijeva zahteva, naj se rešitev bolj perečih vprašanj preloži za eno leto...

Giornale Alleato

»Giornale alleato« je objavil članek, ki je slavospev staremu tržaškemu »bošketu«. Članekar vzbuja spomine na lepi, zeleni gozdič in piše:

»Koliko spominov, koliko melanholije, stari »bošket«, ki te ni več! Vojna ti je odvzela bogato, dolgoletno lasuljo in te napravila plešastega...

...Skupine ljudi so se organizirale z žagami, vrvmi, vozički in so ustanovile industrijo drvarjev. Zaslužili so dobro...

Če ne bi bil njegov članek poetičen, bi moral pisec seveda tudi povedati, da je stari bošket imel ob koncu vojne še skoro tri četrtine svoje lasulje, ki mu je tudi ostala vse do 12. junija lanskega leta, in da jo je popolnoma zgubil šele pod »skrbno« upravo ZVU.

POLJSKA *je po dolgi, težki preteklosti nastopila novo srečno pot*

Malokateri velik narod je imel tako nestanovitno zgodovino kakor poljski. Stoletja veličine in slave so se menjavala z dolgimi dobami nesreč in suženjstva. Do najnovejšega časa je bila Poljska razdeljena med tri velika in močna carstva; toda vojna med l. 1914 - 1918, ki je na mah zrušila vse tri prestole gospodarjev Poljske, je zopet povzročila preobrat, ki ni bil nič novega v poljski zgodovini. Vsak vzpon Poljske je nosil v sebi tudi njen padec. Tako se je dogajalo skoro tisoč let in zanimivo je dati odgovor, na vprašanje, kje je vzrok nenavadni zgodovini Poljske! Poljaki so narod, ki šteje okrog 30 milijonov prebivalcev, in vendar so doživljali politično usodo neznatne province. Navadno se trdi, da je temu vzrok neugodna zemljepisna in politična lega Poljske: Bila je namreč neke vrste pregrada med germanskimi državnimi tvorbami in ruskim carstvom, z obeh strani so se trudili zlomiti jo, ali pa jo vsaj spraviti pod svoj vpliv. Nekaj resnice je na tem, toda kdor pregleda, čeprav površno, zgodovino Poljske more spoznati, da je šibkost velikega in zdravega poljskega naroda zakrivil tisti razred prebivalstva, ki je Poljsko vodil. Poljsko je vodilo plemstvo, nizko in visoko, posvetno in duhovno; vsi ti poljski plemiči so bili egoisti, silno strastni in nepremišljeni, a pri tem izredno naduti in domišljavi, polni prezira do lastnega naroda.

Zgodovina Poljske je bila zgodovina njenega plemstva in šlahte. To se ni spremenilo niti tedaj, ko se je Poljska po prvi svetovni vojni restituirala; isti razred je ostal na krmilu.

Temeljito in globoko spremembo je prineslo šele l. 1945, ko je poljski narod vzel svojo usodo v lastne roke. Postal je nosilec in stvarni vodja nove Poljske. Da olajšamo pregled, moremo zgodovino Poljske razdeliti v predjagelonsko, jagelonsko in pojagelonsko dobo. Jagelovići pomenijo za Poljsko najsijajnejšo politično dobo. Jagelovići so vladali Poljski od 1386 do 1572; ob koncu njihove vladavine je bila Poljska največja država v Evropi, obsegala je skoro 1,000.000 km². Toda tudi v tej slavni dobi je Poljska nosila v sebi kali slabosti. Zanimivo je omeniti, kako je vprav prvi Jagelovič prišel na poljski prestol.

Ljudevit Anjon je imel dve hčeri, Marijo in Jadvigo. Da bi poljski plemiči priznali eni njegovih hčera pravico do poljske krone, je sklenil z njimi v Košicah dogovor, s katerim je dal plemstvu vse mogoče pravice. Ta košička „magna carte“ je bila osnova kasnejše moči plemstva in obenem vzrok zloma Poljske ob koncu 18. stoletja. Prvi Jagelovič je bil litvanski princ; pokristjanil je sebe in Litvance ter dobil za nagrado za to Jadvigo in poljsko krono. Pri krstu je dobil ime Vladislav; nedvomno je bil pameten in energičen mož, vendar je tudi on delil privilegije šlahti in poleg tega razširil pravice poljskega plemstva na tiste litvanske plemiče, ki so se pokristjanili. Nemškim vitezom, ki so z ognjem in mečem krstili baltiške Slovane je zadal Jagelovič strašen udarec; porazil jih je pri Grünewaldu, kar je nemške viteze tako oslabilo, da so Vladislavovi nasledniki zopet vzpostavili slovanstvo na Odri.

Ko je dinastija Jagelovičev izumrla, so prihajali na poljski prestol razni kralji. Še pod Jagelovići so imeli plemiči pravo izbirati kralja, toda to je bilo le formalno, kajti na prestol je vedno prišel Jagelovič, ki je bil za nasledstvo opravičen. Ko ni bilo več Jagelovcev, pa se je plemstvo prepiralo, nastavljalo različne vladarje, zdaj dobre, zdaj slabe, a kar je bilo najslabše, večinoma tujce. Kasnejši vladarji so vodili Poljsko v vojno z vsemi sosedi, kar je državo popolnoma uničilo. Poleg tega pa je plemstvo vedno bolj gospodarilo, in ker je plemič imel pravico takoimenovanega veta, ni nikdar moglo priti do kakega pametnega sklepa.

V 18 stoletju se vedno bolj vmešavajo v notranje razmere Poljske tuji vladarji. Katarina Ruska in Friderik Veliki sta spravila na poljski prestol Stanislava Ponjatovskega. Ta je še poskušal rešiti in vpeljati nekatere reforme, toda šlahta se je uprla in Poljski ni bilo več pomoči. Končno sta Katarina in Friderik Poljsko razdelila. To je bila prva delitev Poljske — 1772, pri kateri je Avstrija dobila Galicijo. Tedaj se je plemstvo vendarle zganilo in dalo neko ustavo; toda nasprotniki ustave so se uprli in sosedi so zopet zmanjšali Poljsko. To je takoimenovana II. delitev Poljske l 1793. Tadeuš Koščuško je po tej delitvi dvignil splošen upor, ki je pa povzročil tretjo delitev in l *1795* so razdelili celo Poljsko. Začasno je v nekem pogledu vstala Poljska l 1807, ko je Napoleon ustanovil Varšavsko Vojvodino. Po padcu Napoleona je padla tudi Varšavska Vojvodina in dunajski mir (1815) je največji del Poljske prepustil ruskemu carju Aleksandru I. V začetku so ruski carji dali Poljakom precej avtonomije, toda dva poljska upora 1830 in 1862 sta Poljsko povsem uničila. Restituirana je bila Poljska l 1918, toda v njej je zopet vladal plemiški razred, ki se je zbiral okrog desničarskih strank, a od l 1926 okrog maršala Josipa Pilsudskega. 1939 je Poljsko napadel Hitler in jo porazil v dveh tednih. Leta okupacije so bila najtežja v zgodovini Poljske. L 1945 je Rdeča Armada osvobodila Poljsko. Ta letnica pomeni novo dobo za Poljsko, pomeni začetek *Nove Poljske.*

MARŠAL TITO S PREDSEDNIKOM POLJSKE REPUBLIKE BJERUTOM IN MARŠALOM ROLOM ŽIMJERSKIM

Kamčatka in Kamčadali

Sovietska zveza je pač najmogočnejša država na zemlji. Razprostira se od Atlantskega do Tihega oceana, od Severnega ledenega morja do vroče meje Perzije in srednjeazijskih puščav, da ne govorim o mejah v Evropi in ob krasnem Črnem morju. Vse ima v svojem objemu: neizmerne nižine in silovita gorovja (Kavkaz, Tienšan i. dr.), kraje, ki so neizmerno rodovitni, pa dežele, kjer malone vse leto prevladuje sneg in led; najobsežnejše gozdove in strašne peščene puščave.

Gotovo pa spada polotok Kamčatka k najzanimivejšim deželam Sovjetske zveze. Razprostira se daleč tam na skrajnem vzhodu te silne države, tam, kjer se že v Tihem oceanu končuje Azija. Na prvi pogled na zemljevidu se nam zdi polotok, ki se na severu drži svoje mogočne matere, največjega dela sveta, Azije, kaj majhen. Številke pa nam povedo da je večji od Italije, in da se razprostira v dolžino od juga proti severu okoli 1100 kilometrov in je na najširšem delu 400 kilometrov širok, torej skoraj toliko kakor od Zagreba do Beograda. Na tej dolžini najdemo na polotoku Kamčatka od severa proti jugu prav različne pokrajine. Tam, kjer se polotok drži celine, je najbolj pusto. Poleti pokriva tam vso deželo do pol metra visok, vlažen mah, tundra, ki je nekoliko globlje doli vse leto zamrznjena. Le severni jeleni in njihovi gospodarji, mongolski nomadi Korjaki morejo tam vztrajati. Zime so dolge in mrzle, saj je Severno ledeno morje že blizu tam za čuhotskim polotokom. In zopet vztrajajo le Korjaki tudi pozimi tam gori, ker njihovi severni jeleni, ki dajejo svojim gospodarjem obleko in hrano in s kožami tudi stanovanje — šotore, — si sami iščejo hrano s tem, da izgrebejo mah izpod snega.

Bolj proti jugu se dežela popolnoma izpremeni. Iz tundre se naglo dvignejo visoke gore, ki se nato vlečejo v dolgih lancih prav do skrajnega rtiča na jugu. Na vzhodu in na zahodu padajo pobočja mestoma navpično v Tihi ocean oz. v Ohotsko morje. Ne, umorni ruski učenjaki so preiskali deloma tudi najsamotnejše predele te daljne dežele in našli so že do sedaj v njenem osrčju velike zaklade rud, kakor živo srebro, baker, (deloma celo popolnoma čist), dalje železo, žveplo, oker itd.

Kar pa daje deželi posebno zanimiv značaj, so številni vulkani! Do sedaj so našteli dvajset ugaslih in dvanajst še deluločih ognjenikov! To pa niso majhni griči, ampak prav nevarni velikani, ki deželo večkrat pretresajo s svojim grmenjem. Posebno sta znamenita divji Šiveluč, ki je 3206 m visok, in pa Ključevskaja Sopka, visoka 4917 m. Ta vulkan, ki rad zasipa svoje pobočje in bližnje in daljne doline z velikimi množinami vulkanskega pepela in pošlje od časa do časa v nižave velike reke žareče lave, ki si prežigajo svojo strašno pot skozi pragozdove, spada k najlepšim goram na svetu. Ko so mornarji še daleč zunaj na morju in še dolgo ni videti kopne zemlje, pomoli Ključevskaja Sopka svoj vedno s snegom pokriti vrh iz morja v nebo. Popotniki ne morejo prehvaliti čudovitega prizora, ko je v dolinah še globok mrak, pa prvi sončni žarki osvetle visoko nad silni vrh moleči ogromni oblak dima nad vulkanom. Nato pa potujejo sončni žarki niže in niže, osvetljujoč bolj in bolj silna snežena pobočja, nato velikanske gozdove niže spodaj, in končno šele preženejo mrak iz prekrasnih dolin.

Res, Kamčatka ima nekatere čudovito lepe doline. Popotniki, ki so videli mnogo sveta jih prištevajo k najlepšim na zemlji. Tihe reke se vijejo po njih, obsežni, nedotaknjeni pragozdovi, širne trate, ki jih še nikdar ni prestopilo govedo, se širijo ob njih. Rastlinstvo je neobičajno bujno in lepo, in povsod gledajo v doline mogočni vulkani in druge slikovite gore. Pravi paradiž za ljubitelje nepokvarjene prirode.

Življenje pa je tudi nenavadno pestro. Le dve živali bom omenil. Nikjer na zemlji ni toliko medvedov kakor na Kamčatki, kjer naidejo v silnih gozdovih varno zavetje in na obsežnih jasah mnogovrstne jagode v izredni množini. Važnejši kot medvedi pa so lososi, našim postrvem sorodne, a mnogo večje, zelo okusne morske ribe, ki se pridejo drsit v reke polotoka Kamčatke. To je pravi čudež. Te ribe prihajajo v takih silnih množinah, da se dobesedno drenjajo in tarejo v vodi, po kateri plujejo navzgor. Kamčadali jih čakajo običajno blizu izlivov rek, kjer jih love. Toda to ni dolgočasni lov naših ribičev, ki potrpežljivo čakajo, da ujamejo kako ribo. Lososov pride toliko, da jih kar z rokami, košarami, mrežami in drugimi pripravami na tisoče na dan zmečejo na suho. Tedaj je vse na delu. Možje love, žene pa z veliko spretnostjo čistijo ribe in jih dalejo sušit. V nekoliko tednih so s hrano preskrbljeni za vse leto! K temu rabijo nato le še jagode, čebulo neke lilije in nekatera moderna živila, kakor čaj, sladkor, vodka i. sl.

Pač, v gozdovih je še ena zelo važna žival, ki ji pozimi kljub vsej ostrosti posvečajo Kamčadali mnogo pozornosti; to je sobolj. Izumili so najrazličnejše priprave, da ga ulove, kajti njegova koža je še mnogo boljša in dragocenejša kakor od naše kune zlatice.. —

Ko pa je lov na losose končan, odidejo Kamčadali kmalu v svoja zimska bivališča. Njihove vasi so lesene. Iz mogočnih brun si postavijo koče, v katerih prežive hudo zimo, kajti Kamčatko obliva na vzhodu mrzli tok, ki prihaja od Beringovega morja, soseda mrzlega severa, z zahoda pa se v Ohotskem morju pozimi nagrmadi mnogo ledu. Tiho pa v teh vaseh ni. Najvažnejša žival v teh krajih je pes, ki jih mora imeti vsak Kamčadal mnogo, kajti le psi premagajo pozimi vse daljave in težave, ko ob slabi hrani vlečejo sani iz kraja v kraj. Naselbine so redko, redko naseljane! Saj v vsej Kamčatki ni dosti nad 10.000 prebivalcev. Raziskovalci morajo včasih dneve in tedne dolgo potovati skozi samote, da pridejo do ljudi. Tam pa najdejo vedno zelo prijazne prebivalce. Malo je na svetu bolj dobrodušnih in gostoljubnih ljudi kakor so Kamčadali. Danes skoraj vsi govore tudi rusko in se moreš z njimi pogovoriti; njihov pravi jezik pa je težak, četudi ima le malo besed. Prebivalstvo živi od okusnih morskih rib, ki se pridejo drsit v reko, poleg divjačine. Zato tudi niso navdušeni živinorejci, če tudi bi mogli po svoji obsežni deželi rediti velike črede živine. Krava ni ravno pogosta žival na Kamčatki.

Nek raziskovalec je bolan obležal v neki vasi. Ker je nenadoma obolel, ni poznal razmer v naselbini. Prosil je za mleko, ker drugega ni mogel uživati — in ga je čez nekoliko ur tudi dobil. Nato ga je dobival vsak dan. Ko pa je ozdravel, je izvedel, da v vsej vasi ni bilo ene krave. Šele v naslednji, 15 kilometrov oddaljeni drugi naselbini so imeli eno kravo. A gostoljubni Kamčadal ni zinil besede o tem in je vsak dan na konju pošiljal enega vaščana po mleko v daljno sosedno vas. To zopet priča o dobrodušnosti in udanosti prebivalstva. In tako je bilo celo pod carsko Rusijo, pod katero je priprosti narod prestal mnogo zaničevanja in trpinčenja. Sedaj se nova oblast vse bolj zanima za ta maloštevilni in zanimivi narod in mu bo ohranila njegovo svojevrstno kulturo.

Kunaver P.

Nekaj zanimivih pogledov v različne vede

Pisalni stroj za note.

Nadinženir Rundstatler je izumil in dovršil svoj pisalni stroj za note. Tak stroj je že dali časa cilj neštetim tehničnim poskusom. Nadinženirjev stroj je na zunaj podoben navadnemu pisalnemu stroju, njegov notranji ustroj je pa zelo zapleten. Kdor hoče na ta stroj pisati, mora biti podkovan v glasbeni teoriji. Izumitelj je prepričan, da je s svojim novim strojem ustregel glasbenikom.

*

Mesto mačke.

V Braziliji imajo v mnogih hišah dva metra dolgo »mišjo« kačo, ki jim lovi miši in podgane, kakor to dela pri nas mačka. Dajalo ji mleka in jo cenilo stari in mladi.

*

Alkoholiki v živalstvu.

Da bi preprečil prehlad pri slonih, jim je dal čuvaj pariškega zverinjaka nekaj vrčev kuhanega vina. Sloni so se ga napili in se obnašali nato kot pravi pijanci. Zapletali so se in hodili v krogu. Med živalmi jih je mnogo, ki ga rade srkajo. Rogači in zlatokrilci se zbirajo okoli soka »krvavečih dreves«, tudi vevericam prija ta sok in večkrat se ga nalezejo.

*

Hrošči — trgovski promet.

V Ameriki lahko naročiš iz posebne farme pikapolonce. Te hrošče uporabljajo proti ušem, ki napadajo sadovnjake. Leta 1868. je prišla kosenilka iz Avstralije v Ameriko, kjer se je tako razmnožila, da so bili vsi nasadi v nevarnosti. Nek učenjak se je opravil nato v Avstralijo, da iztakne tu njenega naravnega sovražnika. Dobil ga je v neki vrsti pikapolonce. Pripelal je te hrošče domov in v najkrajšem času ni bilo več nobene uši. Od tedaj imajo vedno pikapolonico v zalogi.

*

Vino in pivo ugonabljata bacile.

Po najnovejših dokazih sta vino in pivo zavarovana proti okuženju z nevarnimi bolezenskimi klicami in sicer zaradi alkohola in zaradi ogljikove kisline, ki ju vsebujeta. V navadnem rdečem vinu poginejo povzročitelji legarja po dveh urah. Črno vino pomešano z vodo nima po 12 urah nobenih legarskih klic več.

*

Operacija z godbo.

Neki zdravnik v lokarniški bolnišnici (Švica) je uporabil pomirjajoči vpliv glasbe v kirurgiji. Pri operacijah z lokalnim omamljanjem je dosegel, da ni čutil operiranec nobenih bolečin, nasprotno, operacijo so spremljali ugodni občutki. Duševni vplivi so postali danes že važni činitelji v kirurgiji.

*

Steklено perilo.

V nekem ameriškem laboratoriju (Engelhard) so napravili uspešne poskuse za izdelovanje najfinejših steklenih nitk, katerih premer znaša dvaisetinko debelosti človeškega lasu. Te nitke se dajo tkati in se lahko uporabijo pri izdelovanju perila. Stekleno prejo pozna tehnika že precej časa. Ta preja služi kot izolirno sredstvo zoper vlago, zoper izpremembo temperature in ropot.

*

Belo in rujavo maslo.

Barva živalskih proizvodov temelji v bistvu na barvilih, ki jih živalski organizem sam proizvaja. Samo rumene in rdeče barve — karotini imenovane — tvorijo izjemo. Ta barvila sprejemajo živali s svojo hrano, ker jih same ne morejo proizvajati. V majhni množini so ta barvila v rastlinah. Ako odtegnemo kokoši njeno naravno krmo in jo hranimo, recimo z živalsko beljakovino, znese takoj jajce z belim rumenjakom, ker ji manjkajo karotini za rumenjak. Isto je z maslom. Rumeno maslo prihaja od krav z izdatno rastlinsko hrano, krave brez rastlinske hrane dajajo belo maslo.

HOTEL ŠANGHAJ

16
Roman
VIKI BAUM
Poslovenil
FRAN ALBRECHT

Kurt Planke je prebil prvih šest let življenja ob Vzhodnem morju, nato pa se je preselil k svojim staršem v Berlin. Tam se je seznanil z Rolandom Heinom, s katerim sta stopila k isti mladinski organizaciji. Čudno je bilo, da so bili vsi ljudje, ki so storili Kurtu kaj dobrega, Židje. Najglobljе obvezanega pa se je čutil do Maksa Liliena, ki je bil komunist. Pod njegovim vplivom se je trenutno navdušil za komunizem, toda kmalu je v svojih strankinih obveznostih postal zanikrn in se zopet posvetil glasbi. Njegov prijatelj Roland je bil ves zaposlen v mladinski organizaciji. Na nekem izletu je Kurt opazil, da se je sprl z Gerhardtom, vodjo organizacije.

»Mislim, da ni treba posebne bistroumnosti, da bi uganil,« je rekel Roland ošabno. »Saj hočejo vsi isto. Fantje in dekleta. Neokusnost.«

Kurt je molčal. Roland se je okrenil in kmalu nato je zaspal. Kurt je še trenutek posluškal njegovo dihanje, nato je zaspal tudi on.

Šele ko je bil Roland že mrtev, se je domislil hladnega in samotnega Rolandovega glasu v temnem šotoru. Tudi on je pripadal povojni generaciji, ki se istospolni ljubezni ni čudila. Nemara je bil to ostanek iz moškega sveta v vojni ali pa je bila ploditvena utrujenost preobljudene dežele. Mnogim se je zdelo to smešno, mnogim tragično, mnogim zanimivo in marsikak snob se je oklenil tega kot mode. Odkar se je zavzela za ta problem znanost, se je preselil iz področja morale v področje bolezni. Kazenska sodba 30. junija, tajne usmrtitve, zelotsko zasledovanje ostalih, vse to je prišlo čisto nepričakovano. Spet je občutil Kurt neko slabost in mrtvaški okus kot tedaj po vojni, ko je prvič jedel meso. Tudi skupinski vodja Gerhardt je izginil.

Čuden nemir se je polastil Kurta, potreba vedeti, pojasniti, dognati, kako se je zgodilo vse; zakaj je bil Roland ubit, kdo je to storil. A ničesar ni zvedel. Molk se je kakor globoka, črna voda zgrnil nad usmrčenim.

Kos za kosom je razpadal svet, v katerem je bil Kurt Planke doma. Z atentatom na Maksa Liliena se je pričelo, profesor Boskowitz se je izselil, prijatelji razkropili, knjige so zgorele in bile prepovedane, še glasba je postala drugačna, še jezik. Roland je bil mrtev, doktor Hain zbežal. Nekaj časa so še gorele jarke luči v Rolandovi sobi po cele noči, nato je bila hiša prodana za ceno, ki je bila enaka prisilnemu odvzemu. Prastari okostnjak podpolkovnika von Stettna so prepeljali na voznem stolu v avto in ga odpeljali. Govorili so, da je Rolandova mati v nekem sanatoriju in ni čisto pri pameti. Plankejevi so zapustili šofersko stanovanje, najeti klavir so odnesli in odpeljali z vozom za pohištvo. Kurt je sedel s praznimi prsti, ki so postajali počasi trdi in so pozabljali. Ker je njegov oče, Henrik Planke že zgodaj stopil v stranko in bil dobro zapisan, se mu je posrečilo spet priti v tovarno. Seveda pa je bila to kemična tovarna in je veljal za neizučenega delavca. Mezde so padle in treba je bilo plačevati mnogo dajatev. Ali so delavci zadovoljni ali ne, ni nihče vedel, ker se ni nihče razgovoril. Vsakdo se je bal vsakogar. Mnogi pa, ki niso bili prej nič, so postali zdaj nekaj posebnega, na kar so bili lahko ponosni: nemški arijci. Ponižanemu ljudstvu je bil vrnjen njegov ponos. Potešena je bila potreba, ki je globoko tičala v Nemcu in ki je ostala v demokratični dobi nepoteščana: potreba po pompu, po sijaju in visokosti. Po povelju in zahtevnosti. Po disciplini in redu. Po velikih besedah in glasnih nagovorih. Po uniformiranju.

Kurt se je večkrat čudil samemu sebi, zakaj se ne more podrediti ter biti zadovoljen in navdušen kot milijoni drugih. »Preveč si občeval z Židi«, je rekel njegov oče. To je mogoče je pomislil Kurt. Sedel je v kuhinji malega delavskega stanovanja, tuj in nesrečen. Mati ga je oštevala z brezdelnežem. Pristopil je v zvezo godbenikov, da bi dobil dovoljenje za delo, a ni našel dela. Če bi imel denar, bi se preselil z doma, a je bil brez počenega groša. Ob dneh, ko je bil vsten prost, je romal po muzejih, po akvariju, samo da je ubil čas. Bila je neka vrsta modrih rib iz južnega morja, ki jih je utegnil dolgo in dolgo gledati in so pri tem vstajale v njem krpe klavirskih skladb, ki jih je prejšnje čase igral. Ob nedeljah je hodil tudi v katoliške cerkve in poslušal zbore in orgle.

Nekega dne so ga aretirali. Prišla je policija in preiskala njegov mali predalnik. Našli so pisma Maksa Liliena, prepovedane knjige, ki jih ustreljenemu ni mogel več vrniti, podatke da je bil komunist. Mati je jokala, oče zmerjal. V bistvu se ni mogel dati Henrik Planke nikoli do dna prepričati, da je ta tuji fant njegov sin.

Tri dni je ostal Kurt v zaporu, vsako noč so ga odvedli iz celice in ga zaslišali. Hoteli so zvedeti imena od njega, naslove sumljivih oseb, komunistični letaki so šli iz rok v roke, odkod prihajajo, kdo jih razdaja? Ker ni imel ničesar priznati, so slabo ravnali z njim. Pretepali ga niso, a imeli so dober sistem duševnega mučenja. Tretji dan so ga privedli pred drugega komisarja, prijaznega človeka, ki ga je povabil, naj sede; mu ponudil cigarete — Kurt je žrl dim vase kakor sestradanec — ga spretno izpraševal. Svoje živce je občutil kot žolco, mrzle in trepetajoče.

»Prijazno bomo ravnali z vami, če boste tudi vi z nami prijazni,« je rekel komisar. Kurt se je ustrežljivo skrušeno zarežal. Ponudili so mu prosto mesto na Državni visoki šoli za glasbo in zahtevali kot protiuslugo, naj vse ovadi, kar bi se mu zdelo sumljivega ali državi sovražnega, vsak pogovor, vsako izjavo, bodisi učencev ali učiteljev.

»Saj ne vem, če sem dovolj spreten za to,« je zajecljal Kurt.

»Bilo bi zelo škoda za vas, če nište,« je rekel komisar. Kurt je bil odpuščen z ukazom, naj se v dveh dneh spet zglasi.

Iz ječe je šel Kurt naravnost na stanovanje Irene Hainove. Novi naslov se mu je s čudno jasnostjo pojavil v spominu. Sploh je počenjal vse v neki čudni jasnosti in prozornosti. V zadnjih dva in sedemdesetih urah ga niso nikdar pustili nepretrgoma spati delj kot deset minut, nemara je odtod izvirala mesečna jasnost, s katero je ukrepal.

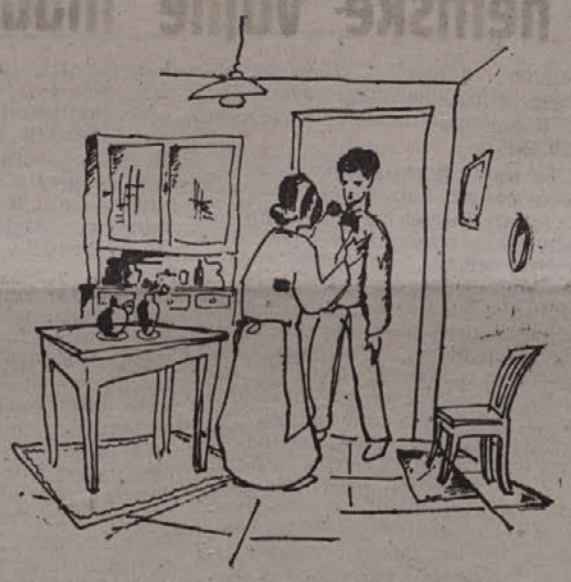

Kurt je stopal mimo klopi po parku, tudi mimo novo popleskanih, rumenih klopi, na katerih je stalo: Za Židе. Našel je stanovanje v dvoriščnem traktu, gospa Hainova mu je sama odprla, pred kratkim se je vrnila iz sanatorija. Z ginjenostjo, ki je ni mogel zatreti, je spoznal Kurt staro pohištvo, ki je bilo stlačeno v ozki izbi. Gospa Hainova ni bila po svoji vnanjosti nič drugačna kot prej, in v svojevrstni jasnosti, v kateri je bil Kurt, je videl Rolandov lepi obraz, ki je pošastno sijal iz njenega Malce brez sape, a v kratkih besedah ji je povedal, da potrebuje denarja, da bi lahko prišel čez mejo. »Kam pa, Kurt?« je vprašala smehljaje. Smehljala se je neprestano in tudi to je imelo nekaj pošastnega na sebi. »Mislil sem — v Pariz,« je rekel Kurt. »Mislim, da je profesor Boskowitz tam — in gospod doktor Hain.«

Gledala ga je še dalje s smehljajem na ustih, z mešanico zamišljenosti in začudenosti. »Zakaj pa hočeš proč?« je vprašala spet. »Drugače pridem v koncentracijsko taborišče,« je rekel samo. Stala je trenutek pre njim in se nato obrnila. »Dala ti bom naslov mojega moža,« je rekla. Podpolkovnik, ki je sedel na svojem stolu, je nestrpno bobnal pri tem s prsti po naslonu. »Mojega moža bo veselilo — imel te je zelo rad,« je govorila gospa Hainova, ko je pisala naslov. »Zdi se mi, da se mu godi prav dobro v Parizu.« Vtaknila je pismo v kuverto in vzela iz zaprte šatulje pet bankovcev po deset mark, več Kurt ni smel vzeti s seboj. »Imaš potni list v redu?« je vprašala. »V redu,« je rekel Kurt, malone začuden nad urejenostjo v svoji glavi. »Vzel sem ga s seboj, ko so me prijeli, za vsak slučaj.«

Gospa Hainova ga je spet zamišljeno pogledala. »Vesel bodi, da so ti ga še vrnili.« je rekla, ko je vtikala denar v kuverto. »In čuj, Kurt, — reci mojemu možu, da se mi dobro godi in se dobro počutim — saj dobro izgledam, kajne? Povej mu, prosim. Upam, da boš srečno potoval —« je pristavila z raztreseno vljudnostjo.

Ko je stal Kurt spet na cesti, je preudaril, ali naj se poslovi od staršev. Bolje ne', je pomislil. Njegovo življenje je šlo zadnje leto tako iz tečajev, da je bil videti ta nenadni mesečni beg logičen del vsega.

(Se nadaljuje)

KULTURA

Sovjetski slikarji med vojno

Napačno bi bilo, ako bi hoteli zmanjšati pomen izkušenj, ki so si jih pridobili umetniki med to vojno. Prav gotovo je vojna razširila horizont umetnika in mu odprla oči za marsikaj novega, popolnoma različnega od tega, na kar je bil do sedaj navajen.

Dovolj je, če se samo ozremo na dela, ustvarjena ta zadnja leta in vidimo, da je večina sovjetskih umetnikov izšla iz vojne moralno trdna in bogata na novih izkušnjah.

Ako stopimo v Moskvi v Galerijo Tretjakov, kjer je ravno odprta velika razstava slik, risb in kiparskih del, se moramo resnično začuditi nad intenzivno aktivnostjo slikarjev, ki so že davno prekoračili svoje 60. leto. Ti stari mojstri nočejo počivati na svojih lavorikah, temveč gredo naprej in imajo eno samo bojazen: to, da ne bodo mogli končati svojega dela. Leta odpovedi in strahu, skrb za usodo domovine, težave dolgih potovanj med evakuacijo, vse to ni zlomilo njih voljo. Nasprotno, še bolj se je poglobila njihova želja za življenjem in so hoteli delati z ognjevitostjo in zanosom prejšnjih let, da bo ves narod slišal njihov glas.

Človek je bil in je še vedno glavna tema sovjetske umetnosti. Številna grupa slikarjev, med njimi Aleksander in Sergej Guerasimov, V. Efanov, itd. so izbrali za svoja platna zgodovinske osebnosti in eminentne državnike. Ti slikarji se zanimajo za popularne ljudi, za može silne duševne moči, v katerih so značilnosti časa pustile najmočnejše sledove. Ti slikarji pripadajo različnim generacijam in se med seboj zelo razlikujejo.

Aleksander Guerasimov je star 63 let. Je realist in slika na širokopotezen način, ki si ga je pridobil od impresionistov. Ljubi socialne motive. Ustvaril je najboljše portrete Lenina in Stalina. Prej je slikal Stalina v njegovi delavni sobi, na kongresni tribuni ali v Kremlu, tokrat je pa razstavil dvoje portretov generalisima Stalina: na dnu Rdečega trga z obzidja Kremlina, in na Teheranski konferenci.

Vemo, da spadajo grupni portreti med najtežje. Aleksander Guerasimov je vnet pionir tega načina slikanja, ki zahteva veliko tehnično znanje in individuelno karakteriziranje oseb. To težko nalogo je Aleksander Guerasimov častno rešil. Posebej je potoval v Teheran, kar mu je pomagalo, da je dal svojemu delu slikovit čar. S svojo strastno ljubeznijo za močne in sončne barve je naslikal prekrasno orientalsko preprogo, ki pokriva skoraj ves parket v konferenčni dvorani. Osebnosti na platnu je osvetlil z močno in enakomerno svetlobo, kar dale vsem nekak prazničen izraz. Obrazi so zelo dobro zadeti in imajo veliko sugestivno moč.

V. Efanov ima 16 let manj kot Aleksander Guerasimov. Je eden izmed predstavnikov sovjetske slikarske šole. Njegov učitelj, znan ruski slikar Kardovski, ga je naučil, da ljubi risbe in kot res odličen risar z neverjetno spretnostjo rešuje probleme težkih kompozicij in slika občudovanja vredne portrete. Njegova platna imajo neko intimno noto, kar ga predvsem loči od Aleksandra Guerasimova. V. Efanov je razstavil dvoje slik: Krimska konferenca treh velikih in Stalin, Molotov in Vorošilov pri bolnem Gorkem. V prvi sliki se nam pokaže kot umetnik iz akademske šole, v drugi pa kot mojster za psihološke portrete in dramatske efekte.

Sergej Guerasimov izhaja iz iste šole kot Aleksander. Razstavil je veliko zgodovinsko kompozicijo: Pugačeva vstaja. Ta slika predstavlja prizor iz kmečkega upora v 18. stoletju, ki ga je vodil Emilijan Pugačev. Sergej Guerasimov si je izbral za motiv srečanje Pugačeva s kmeti. Pugačev v rdečem kaftanu, na belem konju, obkrožen od Kozakov v bogatih kostimih. Pop pred kmečko množico visoko dvigne ikono, kot da blagoslavlja narodnega vodjo. Zlata ikona, pisani kaftani, bel konj, vse to bogastvo barv napravi sliko očarljivo. Kot navdušen slikar sonca in svetlobe je Sergej Guerasimov vrgel na množico, Pugačeva, popa in Kozake močno svetlobo, ki oživlja vso sliko, kot bi se videl trepet življenja.

Kot rojen kolhoznik ljubi in pozna Sergej kmečko ljudstvo. V njegovih delih se ti motivi vedno ponavljajo. Morda bi se z akademskega vidika dalo njegovim slikam marsikaj očitati. Lahko bi rekli, da njegove slike nekako niso končane. Toda zato so slikane z živahnim temperamentom resničnega slikarja, in so vse oživljene s kapricioznimi sončnimi pegami. In ravno vsled tega se mora tem neoporečno čednim slikam oprostiti vse pomanjkljivosti.

Glavni motiv F. Bogorodskega so mornarji v borbi. On sam se je v mladosti udeležil državljanske vojne, bil v bojih pri Leningradu in Stalingradu ter je vsem tem doživetjem dodal nove spomine z raznih potovanj. Tragično sliko »Slava herojem padlim na polju časti« je posvetil svojemu sinu Vasiliju, ki je padel v vojni. Slika predstavlja ubitega mornarja obkroženega od matere, kapetana in tovarišev. Sliki je dal resnično bolesten izraz. Ustvaril je resno in svečano kompozicijo, ki nas nekoliko spominja na klasično šolo.

Korin običajno razstavlja eno samo sliko, ki pa skoraj vedno postane središče razstave. Korin je slikal maršala Žukova kmalu po zmagi, zato ima portret slavnosten izraz. Ni niti sledu več o nekdanjem mračnem Korinu. Vsi umetnostni efekti so se podredili glavni misli portreta. Strog obraz, z orlovskim pogledom uperjenim v daljavo, kretnja rok, jasna kontura silhuete, vse nam jasno prikaže veličino predstavljenega moža. Že ozadje samo, v sivem in rdečem, vzbuja v gledalcu čustvo ponosa in prazničnosti.

G. Vereiski sledi popolnoma drugi tradiciji. On slika samo portrete prijateljev. Med vojno jih je napravil 10. Njegovi portreti so skromni, natančni, ne zgubljajo nikoli na svoji umetniški vrednosti, z bogatim ozadjem in dobro izraženim karakterjem predstavljenega.

Kompozicija portreta, drža, glava, portret, vse je zelo naravno. Slikar rad ujame trenotek, ko človek misli ali počiva.

Med vojno se je smisel sovjetskih slikarjev za krajine zelo povečal. Na razstavi imamo nekaj odličnih slik.

Arkadij Plastov ljubi visoko travo na pašnikih okolice Moskve, trde bilke zrelega žita, težke snope. On je kolhoznik iz okolice Moskve in le redko hodi v mesto. Kolhoz, ruska narava, to je okolica v kateri je odrasel in ki jo najraje slika. Kolhozniki so ponosni nanj. Razstavil je dvoje slik: prva je polna poleta in veselja. Predstavlja v poznem poletju vrsto koscev v visoki travi, polni cvetja, v ospredju breza. Druga slika predstavlja zadnje jesenske dni, strnišče, starec z otroci pri jedi in počitku, ob snopih.

Armenec Martiros Sarian pa uživa čar ravnnjn požganih od sonca in v močnih silhuetah planinskih greben. Krajine podredi svoji planinski koncepciji, ki ima korenine v stari orientalski umetnosti. Tudi on je kot Plastov neločljiv od svojega rojstnega kraja. Slika sončno Armenijo, Araratsko dolino in nje cvetoče sadovnjake.

Kulturni zapiski

H. G. Wells

13. avg. je umrl v Londonu znani angleški književnik Herbert George Wells. Wells se je rodil pred 79 leti v Bromveyu pri Londonu kot sin siromašne rodbine. Že v 26. letu je napisal biološki spis, nekaj kasneje pa fiziografskega. Pisal je tudi povesti, v katerih je na fantastičen in grotešken način obdelovalo znanstveno snov. Že v njegovih prvih delih je vidno nagnenje k kritiziranju socialnih razmer.

Predmet njegovih študij, ki jih je dovršil na vseučilišču v Londonu, so bile prirodne vede; že kot študent pa se je Wells zanimal tudi za socialna vprašanja.

Prvo večje delo, s katerim je l. 1895 začel svojo književno delavnost, je bilo »Stroj časa«. V začetku 20. stol. pa posveča Wells več pažnje socialnemu vprašanju in piše povesti in romane socialne vsebine. Napisal je tudi več razprav o socialnih problemih. Najvažnejša dela iz tega razdobja so: Kips, Zgodba gospoda Polia, Novi Macchiavelli ter študije: Prve in poslednje stvari in Prerokovanja. V teh delih obravnava predvsem probleme iz sodobnega angleškega družbenega življenja.

Wells se je najbolj proslavil s svojo veliko znanstveno trilogijo »Svetovna zgodovina«, ki jo je izdal po prejšnji vojni. Kot človek in književnik je bil Wells napreden. Obiskal je tudi Sovjetsko zvezo ter objavil o njej nekaj prav zanimivih člankov.

H. G. Wells, čigar dela se odlikujejo po bogastvu znanja in ustvarjalni sili, je imel velik vpliv na sodobno kulturno življenje in sodi med najpomembnejše moderne književnike.

GOSPODARSTVO

Za potrebe - ne za dobiček

Govor maršala Tita na Jesenicah

V državah s kapitalističnim državnim ustrojem se sedaj ukvarjajo s težkimi problemi kako preiti iz vojnega gospodarstva v mirnodobsko. Borijo se s težavami demobilizacije, ne morejo rešiti problema brezposelnosti, ukvarjajo se s tehničnimi načrti kako predelati tovarne, ki so izdelovale vojne produkte v podjetja, ki bodo proizvajala za civilne potrebe. Nato so problemi zunanje trgovine vprašanja valute in obnova gospodarskih zvez itd.

V Združenih državah Amerike, Angliji, kakor tudi v drugih kapitalističnih deželah so organizirali zato posebne državne ustanove, ministrstva in posebne komisije, ki se bavijo z vsemi problemi, tako teoretičnimi, kakor praktičnimi, ki se tičejo prehoda iz vojne produkcije v mirnodobsko. O teh problemih je bilo že nebroj knjig in tudi dnevno časopisje je polno razprav in predlogov, kako naj bi se rešili ti problemi.

Ne rešujejo se pa vsi ti gospodarski problemi v vseh državah na enak način. Predvsem opažamo, da države, ki niso okusile fašistične okupacije in niso bile razrušene, potavljajo in rešujejo vse te probleme na povsem drugačen način. V državah, ki so bile okupirane govorimo predvsem o obnovi. Obnova pa ne pomeni le prehod iz vojne produkcije na mirnodobsko, temveč pomeni več. Predvsem ne pomeni obnova, da se bo povrnilo vse staro in tudi stari socialno gospodarski sistemi izkoriščanja; in prav radi tega povzroča ta prehod iz vojne produkcije v mirnodobsko toliko težkoč v kapitalističnih deželah.

Vse drugače pa je v državah, kjer so s procesom osvobodilne borbe postavili nove socialne gospodarske temelje. Najlepši primer za to nam je ravno nova, vsakega izkoriščanja oproščena Jugoslavija.

Značilen in pomemben je v tem pogledu govor maršala Tita na Jesenicah:

Pri nas se ves delavski razred trudi, da dà vse od sebe, da bi mogel čimprej zgraditi vse, kar je porušeno, da bi čimprej mogel ustvariti to in še več, kar smo imeli pred vojno. Delavci vsepovsod delajo in mnogi med njimi delajo udarniško. Eno od prvih mest zavzemate vi, tovariši in tovarišice, delavci na Jesenicah. Kaj pomeni delati udarniško? Udarniško delati pomeni, ustvarjati čim več izdelkov, da bi mogli kriti naše potrebe, da bi mogli izgraditi našo deželo. Udarniško delati pomeni ustvarjati čim več izdelkov in istočasno zniževati proizvajalne stroške; pomeni omogočiti najširšim slojem naše dežele, da morejo po najnižjih cenah dobiti to, kar jim je potrebno. Udarniško delati pomeni zmanjšati razliko v ceni med industrijskimi izdelki in kmetijskimi pridelki, ki je bila takoj po vojni. Istočasno pa pomeni, približati se še bolj kmetu in okrepiti bratstvo in enotnost, kar je ena od osnov naše nove Jugoslavije. Udarniško delati pomeni, ustvarjati boljše pogoje življenja ne samo za delavski razred, temveč za vse sloje delovnega ljudstva naše dežele.

Razlika med preteklostjo in sedanjostjo pri nas je v tem, da je nekoč delavski razred delal v tovarni, gledajoč z mržnjo na stroje, poleg katerih je stal. Zakaj? Zato, ker se je zavedal, da bo kapitalistični način proizvodnje, ko bo izdelal dovolj izdelkov, vrgel delavce iz tovarne in jih pustil brez kruha; zaradi tega je delavec smatral stroj za svojega sovražnika. Nekoč ste imeli takšen absurd, da je izobilje izdelkov pomenilo nesrečo za delavski razred. Ko je bilo izdelano mnogo sredstev za življenje, tedaj je delavski razred ostal brez sredstev, ker je ostal brez posla. Toda danes je povsem drugače. Danes je ravno nasprotno, čim več dela, čim več proizvaja, tem boljše pogoje življenja ustvarja za sebe in vse ostale državljane naše dežele. Vidite, tovariši in tovarišice, v tem je razlika. V novi Federativni ljudski republiki Jugoslaviji se danes ni treba bati nadprodukcije. Nekoč se je delalo za dobiček, ne pa za potrebe. Danes se dela za potrebe, ne za dobiček!

Tovariši in tovarišice! Danes v novi Jugoslaviji, v našem novem državnem sistemu, v novem načinu proizvodnje, je povsem drugačen odnos delavcev do dela in danes lahko mirne duše gledamo v svojo veliko bodočnost. Čim intenzivneje danes delamo toliko hitreje ustvarjamo splošno blagostanje. Zato, tovariši in tovarišice, ko mi danes stavljamo pred vas zahtevo, da delate udarniško, potem ne delamo ničesar drugega kakor to, da vas prepričujemo o neobhodni nujnosti udarniškega dela v splošno dobro ljudstva, posebej pa še za vas same.

Na kratko sem vam povedal, v čem je razlika med preteklim in sedanjim. V sedanji fazi splošnega poleta, ustvarjalnega poleta, ki se odraža ne samo v naših tovarnah, temveč tudi na polju, v naših vaseh in v mestih, povsod, kjer žive spoštovanja vredni državljani Jugoslavije, ki ljubijo svojo deželo, povsod se vidijo ogromni rezultati ustvarjalnega dela. Mi smo v poldrugem letu izvršili zaradi vašega intenzivnega dela in delovnega poleta, zaradi dela naših zavednih državljanov, ogromno delo in dosegli take uspehe, ki se v stari Jugoslaviji ne bi mogli doseči niti v petdesetih letih.

Tovariši in tovarišice! Tudi tokrat postavljam pred vas nujno nalogo: delajte z vsemi silami, kolikor največ morete, ker naša dežela mnogo potrebuje. Vi še marsičesa potrebujete in od vas samih zavisi, ali bomo uspehe, ki jih želimo doseči, dosegli prej ali kasneje. To zavisi od vas, od vas, delavcev vseh tovarn v Jugoslaviji, od vseh, ki ustvarjajo. Mi v Jugoslaviji stopamo vsak dan vse bolj naprej. V Jugoslaviji je vsak dan vse bolje kot v mnogih drugih državah. Mi smo v Jugoslaviji dosegli več, kot je bilo doseženo v kateri koli drugi državi v zapadni Evropi. Dosegli smo to, da že danes lahko znižujemo cene raznim izdelkom. V Jugoslaviji smo dosegli, da nobenemu državljanu, ki hoče delati, ni treba stradati. V današnji novi Jugoslaviji lahko vsak državljan dela, je kruha za vsakega državljana, če le hoče delati. V Jugoslaviji ima delavski razred to, česar mu ni dala nobena druga država, razen Sovjetska Zveza. S konkretnimi primeri smo prepričali delavski razred, da je Jugoslavija dežela delovnega ljudstva, mesta in vasi. V Jugoslaviji smo mogli dati v najtežjih dneh, ko smo prevzeli državno gospodarstvo v svoje roke, ko nismo našli nikjer ničesar, razen golih rok in zavesti našega rodoljubnega ljudstva, v čigar prvih vrstah je stal delavski razred delavskemu razredu boljšo socialno zakonodajo, boljše plače, plačani letni dopust itd.

Torej, tovariši in tovarišice, nesporno je, da korakamo naprej in da se ta napredek vidi. Toda od nas samih zavisi, ali bo šel še hitreje kot gre danes. Vidite, to moremo mi v naši deželi, kjer smo mi sami gospodarji na svojem, kjer je ljudstvo samo vzelo oblast v svoje roke, kjer imamo ljudsko oblast in kjer storimo vse, da dvignemo to, kar je porušeno, in izgradimo nekaj mnogo boljšega.

Gospodarsko-politični problemi

O vprašanju nemške vojne industrije

Vedno bolj prihaja v ospredje nemško vprašanje, ki se danes postavlja predvsem kot vprašanje demontiranja nemške vojne industrije in kot vprašanje internacionalizacije Porurja.

Demontiranje nemške vojne industrije je bilo v načelu rešeno na Potsdamski konferenci v juliju-avgustu lanskega leta, kjer je bilo določeno, da se vsa nemška vojna industrija in industrija, ki služi vojnemu potencialu, demontira in uporabi za reparacije. Bila je to odločitev ogromne važnosti, odločitev ki uteja bodočo obliko nemškega gospodarstva in s tem bistveno vpliva na bodečo gospodarsko strukturo vsega evropskega kontinenta. Princip, ki je bil sprejet v Potsdamu, je moral kontrolni svet v Berlinu izdelati v podrobnostih. To je bilo delo, ki je zahtevalo natančen popis vse nemške industrijske opreme in opis kapacitete vseh ostalih izvorov nemškega gospodarstva: bilo je potrebno odrediti vse industrije, ki služijo vojnemu potencialu in bilo je predvsem potrebno odrediti vso bodočo produkcijo nemškega gospodarstva, njen uvoz in izvoz. Po dolgih diskusijah je Kontrolni svet 28. marca t. l. sprejel «Načrt za reparacije in bodoče nemško gospodarstvo», ki predvideva demontiranje nekako polovice njene industrije. Demontira se vsa industrija vojnega materiala, municije, avionov in morskih ladij. Industrija jekla se omeji na 7,5 milijonov ton letne kapacitete, od katere se bo v prihodnjih letih izkoriščalo le 5,8 milijonov ton, z drugimi besedami dobro četrtino one kapacitete, ki jo je imela Nemčija med vojno. Močno se reducira mehanična industrija; Nemčiji se zabranjuje izdelovanje težkih strojev, težkih traktorjev, krogličnih ležajev; industrija železnih konstrukcij, kamijonov, avtobusov, avtomobilov in gradbenih strojev se omejuje na nemške notranje potrebe. Dalje se močno reducira kemična industrija. Demontira se skoro vsa industrija umetnega petroleja, umetnega kaučuka, sirovega magnezija in sirovega aluminija; torej industrijske panoge, ki jih je Nemčija med vojno razvila v ogromne industrije; samo proizvodnja umetnega bencina je dosegla v Nemčiji med vojno krog 5 milijonov ton letno, skoraj toliko kot pred vojno evropska civilna poraba. Ukinja se tudi industrija cele vrste kemičnih proizvodov, predvsem sintetičnega amonijaka. Produkcija onih kemičnih panog, ki predstavljajo temelj moderne kemične industrije — žveplene kisline, klora, karbida, metana, azota se omeji na domače nemške potrebe.

Ta načrt Kontrolnega sveta pomeni popolno spremembo nemškega gospodarstva. Pred vojno je Nemčija producirala več kot dve tretjini strojev, industrijske opreme, prevoznih sredstev in prevoznih instalacij na kontinentu. Nemško gospodarstvo je zato predstavljalo center evropskega gospodarstva. Nemški izvoz je obstojal predvsem iz težkih strojev in investicijskih dobrin. Za bodoče nemško gospodarstvo pa bo značilna lahka industrija in Nemčija bo izvažala predvsem premog, potaš, tekstil, igračke, glasbila, lahki električni material, usnjene izdelke. Male evropske države, predvsem jugovzhodna Evropa, ne bodo več odvišne od Nemčije.

Načrt o reparacijah in o bodočem nemškem gospodarstvu je sestavljen na temelju študije ki je upoštevala vse principe postavljene v Potsdamu: da se odvzame Nemčiji njena vojna industrija, ki je bila ekonomska baza nemškega imperializma, da se pa po drugi strani — in tudi v tem je razviden značaj potsdamskih določb — pusti Nemčiji toliko industrije in toliko izvorov za njeno preskrbo, da bo Nemčija kot gospodarska enota lahko preskrbovala samo sebe in to preskrbovala tako, kot to odgovarja povprečnemu evropskemu nivoju. Pri sestavljanju načrta so prišli na dan interesi posameznih velesil. Dočim je Sovjetska zveza zastopala dosledno izvajanje potsdamskih določb in je te določbe tudi dejansko izvedla v svoji coni, kjer je poleg politične demokratizacije izvedena tudi demokratizacija gospodarstva, demontirana vojna industrija, ukinjeni karteli, izvedena agrarna reforma, so v zapadnih conah prišli do veljave imperialistični interesi zapadnih velesil. V zapadnih conah so se začele vzpostavljati zveze med nemškimi koncerni in koncerni zapadnih držav in prišlo je celo tako daleč, da so na borzah začele rasti delnice J. G. Farbenindustrie, največjega evropskega kemičnega trusta, ki je obenem eden glavnih vojnih krivcev. Zaradi interesov zapadnih velesil se do danes niso pričele dobave reparacij iz zapadnih con, čeprav bi na temelju potsdamskih določb moral biti prvi del teh dobav (takozvane predhodne dobave) končan.

Kot glavni nasprotnik popolnega demontiranja nemške industrije se je v preteklih mesecih pokazala ZDA in Velika Britanija. Njih časopisje vodi že nekaj mesecev kampanijo z zahtevo, da se pusti Nemčiji čim več industrije in da se «lačni» Nemčiji da možnost za preživljanje. Čeprav predvideva načrt Kontrolnega sveta na temelju podrobnih studij, da bo imela Nemčija dovolj sredstev za življenje s povprečnim evropskim nivojem, je Velika Britanija sprejela načrt z rezervo, da ga je treba revidirati, če bi prišlo do sprememb v zapadnih nemških mejah ali do sprememb v enotnem upravljanju nemškega gospodarskega področja. Bevin je izjavil, da bo prišlo do pojačenja nemirov v Nemčiji če se bo vztrajalo na sistemu nemških reparacij, kot jih predvideva načrt Kontrolnega sveta. «Manchester Guardian» je n. pr. pisal, da načrt nikdar ne bi smel biti sprejet in da se mora angleška vlada pobrigati, da ne bo izveden.

Kot posebno važen argument proti demontiranju nemške industrije navaja angleško časopisje trditev, da bo demontiranje nemške industrije v predvidenem obsegu otežkočilo obnovo Evrope. Na ta argument pač ni treba odgovoriti kajti jasno je da bo evropskim narodom nemška industrija pomagala pri obnovi le, če bo demontirana in prenesena kot reparacije v opustošene evropske države. Prav tako pa tudi ni treba na dolgo razlagati, da za evropske narode ni večjega in bolj upravičenega interesa, kot da se uniči nemški imperializem, ki ga ni mogoče popolnoma uničiti drugače, kot da se mu odvzame njegova gospodarska osnova — vojna industrija.

Kratke za gospodarje

Ne napajaj vroče in potne živine z mrzlo vodo ter je ne puščaj na prepihu ali v mrzlih hlevih.

Na potovanju daj konjem vode preden poženeš, a ne, kadar ustaviš.

Ne napajaj živine ne s premrzlo a tudi ne pretoplo vodo.

Ne napajaj pred krmljenjem temveč med krmljenjem.

Krmi živino ob točno določenem času.

Nikar ne pokladaj uvele in spariene detelje, da ne povzročiš hitrega napenjanja in pogubonosnega ujedanja.

Preden izženeš na pašo vrzi živini malo suhe krme.

Žrebet, telet, in jagnjet ne pasi nikoli po rosnih pašnikih.

KMETIJSTVO

Mešana krmila

Pri nas na Krasu in na splošno po vsej Istri ni leta, ko ne bi suša uničila večjo ali manjšo količino pridelka krme. Navadno primanjkuje našim kmetom vsako leto dobrega sena. To glavno govejo krmo poskušajo kmetje nadomestiti z mani vredno klajo in to pred vsem s slamo ali s koruznico. Slama, koruznica ali razno listje se navadno meša z različnimi močnatimi krmili (otrobi, tropine). Zrezani, grobi krmi, zmešani z močnatimi krmili pravimo rezanica. S pripravljanjem in mešanjem različne krme se pomnoži prebavnost in tečnost krme, obenem dosežemo, da pojedo živali z boljšo, tudi slabšo krmo. Od vseh mešanic in pripravljenih krmil je pri naših kmetih najbolj udomačena uporaba — rezanice.

Slama, uporabljena kot taka je zelo netečna in težko prebavljiva krma z majhnim odstotkom hranilnih snovi. Zrezana slama in pomešana z drugimi močnatimi krmili je za živino zelo priljubljena krma. Živina, ki navadno razmeče tudi boljše seno, izkoristi popolnoma dobro pripravljeno rezanico. Slama ne sme biti rezana prekratko. Za govedo se reže navadno 3 cm dolgo, za ovce pa 2 cm dolgo slamo, zelo priporočljivo je pred uporabo rezanico popariti z vročo vodo, kateri dodamo malo soli. Med suho, težje prebavljivo krmo se zelo uspešno uporablja zrezano korenje. Od močnatih krmil pridejo v poštev otrobi in tropine. Med rezanico zrežemo in pomešamo tudi mlado deteljo ali lucerno. S tem mešanjem dosežemo dvojno korist: preprečimo napenjanje živali (če je samo detelja) in boljše izkoristimo slabšo krmo. Žival namreč jé mešanico boljo počasi in na ta način boljo prebavi krmo. Detelja pa ima mnogo beljakovin in ravno zato se priporoča mešanje s slamo, da se tako ta dragocena snov — beljakovina — bolj izkoristi.

Pri krmljenju živali z rezanico pa moramo upoštevati sledeča navodila:

1. Pripravi le toliko rezanice, kolikor jo pokrmiš v enem obroku, ker je postana rezanica segreta in taka zelo škoduje zdravju živali.

2. Zrezano korenje, katero imamo namen zmešati z rezanico, ne smemo puščati na zraku, ker postane trdo, neokusno in zdravju škodljivo.

3. Pokladal rezanico v čisti posodi. Korito pred uporabo in po uporabi dobro očisti.

4. Namakanje in parjenje rezanice zmehča pretrdo in težje prebavljivo krmo, tako da postane ta bolj tečna in prebavna.

5. Pri namakanju moramo uporabiti le toliko vode, kolikor je more krma popiti. Namakati ne smemo več kot 10-15 ur.

6. Govedo ne more prežvečiti in prebaviti celega zrnja in zato gre mnoge neprebavljenega žita z odpadki v gnoj. Zato je priporočljivo uporabiti pri rezanici zmleto ali še bolje, razdrobljeno žito. Konjem pa se pokolda le cel oves. Le starim brezzobim konjem, žrebetom ali mladim konjem je priporočljiro pokladati zdrobljen oves, ko menjavajo zobe.

Kmetijski svetovalec odgovarja

Vprašanje: Je kaj resnice v tem, da rž povzroča različne bolezni pri živini in da ni priporočljivo krmiti z njo živino? (A. C. — Brdo).

Odgovor: Rž je zelo močna krma, posebno za delavne konje. Da jim več vztrajnosti kot oves, ima pa druge slabe lastnosti zaradi katerih umni živinorejec ne uporablja rži kot krme za domače živali.

Katere so te slabe lastnosti rži? Predvsem je rž od vseh žitnic najtežje prebavna. V želodcu močno naraste (se raskvasi) in povzroča nevarne bolezni, kot napenjanje, neprebavnost, koliko in dr. Sveža rž je bolj nevarna kot stara. Tudi ržena moka je škodljiva zdravju živine, ker se v želodcu zaradi svoje težke prebavljivosti skisa in povzroča omenjene bolezni. Krmljenje z ržjo povzroča pri brejih kravah tudi zvrženja. Tudi za svinje je rž nevarna.

Nekateri kmetijski strokovnjaki so pri svojem opažanju posledic krmljenja ržjo prišli do tega, da odsvetujejo živinorejcem celo pasti živino po nivah, kjer je rasla rž.

Kmetovalci pošiljajte vprašanja v naše uredništvo

FIZKULTURA

Praznik mladosti, zdravja, moči!

Na paradi dela, prazniku ljudstva Slovenskega Primorja iz zone »B«, na katerem si je ljudstvo podajalo obračun dela, gigantski obračun ljudskih naporov in volje, gradnje in obnove, kar je porušila vojna, je ljudstvo v paradi mladosti podajalo tudi obračun fizkulturne vzgoje, obračun zdravja in moči svoje mladine.

V Ajdovščini smo videli prve sadove nove smeri, ki jo hodi fizkulturna vzgoja, videli smo na tisoče mladincev in mladink, ki so v soboto ves dan tekmovali v raznih fizkulturnih panogah, v nedeljo popoldne pa nastopili na skupnem telovadnem nastopu na stadionu. Slovensko Primorje je v Ajdovščini dokazalo, da se zaveda novega poslanstva fizkulture, da ve, da je njegova moč v zdravi in močni mladini, ki se ne ustraši naporov, ki zna premagovati vse težave, da je njegova moč v plemenitosti in srčnosti, borbenosti in samozatajevanju mladine. Ljudstvo Slovenskega Primorja iz zone »B« pa je na tej prireditvi pokazalo tudi svojo trdno volio hoditi po stopinjah borcev narodno osvobodilne borbe, ustvarjati si lepše in svobodnejše življenje.

Prihiteli so na to prireditev tudi mladinci in mladinke iz zone »A«. Prihiteli so Italijani, Slovenci in Hrvati in srečni so bili, srečni in razigrani, kajti po 14 mesecih, so bili zopet, pa če prav samo za dva dni svobodni, združeni s svojimi srečnejšimi brati iz zone »B« in Jugoslavije, v tekmovanju v raznih fizkulturnih disciplinah.

Biser fizkulturnega dela dvodnevne prireditve v Ajdovščini, na kateri je sodelovalo nad 1.100 tekmovalcev, sta bili novi fizkulturni panogi — **partizanski marš in vseljudski peteroboj.** Rezultati: 1. Trst v času 2.40.31; 2. JA 2.48.30.

Pri vseljudskem peteroboju so bili doseženi sledeči rezultati: Grupa A, tovariši pod 16 leti 1. II. Bistrica 272.5 točk; grupa B, nad 16 leti: 1. Postojna 270.5 točk, 2. Trst 270 točk. Tovarišice grupa A 1. Trst: 252, 2. Rakek 242 točk; grupa B: 1. Trst: 239; 2. Grgar: 233 točk. Najboljše rezultate med posamezniki so dosegli v grupi A Gartner Jožef 45.5 točk, 2. Strobolj Milan II. Bistrica 43 točk; v grupi B: Dolgan Marjan, Trst: 49.5 točk, 2. dr. Pavlič Marjan, Postojna 47.5 točk. V skupini tovarišic grupa A: Lemut Marija, Ajdovščina; Čermelj Dora, Trst; in Šei Dora, Gorica, vse tri enako število točk 47; grupa B Komen Dragica, Gorica: 47.5 točk; 2. Kofol Poldi, Grgar, 46.5 točk.

Kolesarske dirke. Na kolesarskih dirkah je nastopilo 104 tekmovalcev iz zone »B«, Trsta in Jugoslavije. V kategoriji športnih koles na progi Ajdovščina—Postojna in nazaj, dolgi 75 km je zmagal Šolman Josip, Zagreb v času 2.15.39 in ena petinka; 2. Straja Antonio, Trst, isti čas; Kategorija turnih koles na progi Ajdovščina Št. Vid, dolgi 25 km: 1. Mauri Antonio, Trst, 51.34 in ena petinka; 2. Polak Srečko, Ljubljana isti čas; Kategorija ženske na progi Ajdovščina Vipava in nazaj, dolgi 12 km: 1. Marija Olerean, Trst, 21.8.4. petinke; 2. Gartner Anička, Ljubljana 31.9.

Štafeta 15X400 m. Sobotni del tekmovanja se je zaključil ob večernih urah s tekom štafete z bakljami na razdalji 15X400 m. 1. Štafeta JA 17.47; 2. Trst: 18.38.6; 3. Ljubljana 18.44.6.

Košarka: V finalih sta se plasirali moštvi Trsta, ki je v semifinalu premagalo »Svobodo« iz Ljubljane z 37:12 in Reke, ki je premagala Tržič z 42:21. Finalna tekma med Reko in Trstom je bila ena najlepših kar jih je videla Ajdovščina, obe moštvi sta približno enako močni ter je zmago odločila samo večja hitrost Tržačanov. Tekma se je zaključila z rezultatom 24:18 za Trst.

Motociklistične dirke: Nastopilo je veliko število tekmovalcev iz Zagreba, Beograda, Reke, Trsta, Ljubljane itd. Tehnični rezultati: kategorija turistov: motorji 250: 1. Jakšič, Zagreb 52.24; motorji 350 1. Stefe, Ajdovščina 52.12; kategorija motorjev 500 1. Simčič, Ljubljana 52.48; kategorija športnih motorjev 250 1. Račič, Zagreb: 55.0.2; motorji 350: Kovačič Trst 48.51; motorji 500 1. Vidmar, Ljubljana 47.56.

ŽENSKI KOTIČEK

Gospodinjski nasveti

Marmeladne rezine. Na desko pripravimo pol kilograma enotne moke in zamesimo vanjo 10 dkg surovega masla ali 8 dkg masti, 10 dkg sladkorja, malo soli, eno jajce in poldrugi zavitek pecilnega praška. Dodamo še toliko mleka, da naredimo mehko testo, ki ga gladko obdelamo. Pustimo ga pod skledo počivati eno, ali vsaj pol ure. Nato ga razdelimo na dva dela in razvaljamo na dve, enako veliki podolgasti plošči. Eno ploščo položimo na namazan pekač in ga tenko namažemo s polnilno marmelado in pokrijemo z drugo ploščo, pomažemo z raztepenim jajcem in pečemo v neprevroči pečici kake pol ure. Ohlajeno zrežemo na primerne rezine. Če mogoče še toplo potresemo s sladkorno moko.

Sirov kolač. Iz 15 dkg moke, 10 dkg masla, 6 dkg sladkorja in enega rumenjaka naredimo krhko testo, ga razvaljamo v okroglo krpo in spečemo svetlorumeno v tortnem modlu. Medtem vmešamo en cetrt kg sira, dve žlici sladkorja in dva rumenjaka. To namažemo na pečeni kolač. Naredimo iz treh beljakov trd sneg, med tega primešamo dve ali tri žlice sladkorja in razmažemo povrhu sira in postavimo še za nekaj minut v pečico, da sneg poraumeni.

Gobice v kisu. Za vlaganje v kis vzamemo le majhne jurčke, če so pa malo večji, jih razpolovimo ali zrežemo na štiri dele. Očistimo jih prsti in preplaknemo v mrzli vodi. Potem jih prevremo v precej slanem kropu in odcedimo na situ. Nato jih prevremo v potrebni količini vinskega kisa, ki ga odišavimo z nekaj zrni popra, lovorjevim listom in olupljenimi drobnimi šalotkami. Ohlajene vložimo v kozarce, da so pokrite s kisom. Postavimo jih na hladno. Čez nekaj dni prilijemo po vrhu nanje za pol prsta olja, pokrijemo s celofanom in zavežemo.

LJUDSKA MODROST V PREGOVORIH

Dobro jutro žganje, zbogom pamet.

Eden šiva, drugi para.

Glad je najboljši kuhar.

Gost v hišo, Bog v hišo.

—

Hitro začeto je dvakrat prijeto.

—

Hodi se z bikom bost, če moreš!

Hudobnež se boji svoje sence.

Ima dolg jezik ko krava rep.

Ima jezik ko kača pik.

—

Iskra zažge velik ogenj.

Naša beseda mora biti lepa

To je Prokrustova postelja. O Prokrustu je znano, da je bil grški razbojnik, ne sodoben razbojnik, ampak eden izmed onih v davnih starih časih. V neki soteski je imel posteljo, ki ni bila nikomur prav. Na to posteljo je polagal ljudi, ki jih je bil ujel. Če je bil kdo prekratek, ga je natezal, če je bil za posteljo predolg ga je prikrajšal s sekiro. Vse pa je nato metal čez skalovje v morje.

Na to Prokrustovo posteljo se človek spomni, če posluša, kako delamo z dvojino na Primorskem. Pri nas redko čuješ kaj drugega kot **z dvemi dnevi, z dvemi leti,** to se pravi, da rabimo namesto dvojine **z dvema dnevoma, z dvema letoma** enostavno množino.

Jaz in žena sva tudi le dva, torej bova šla in ne bomo šli v Vipavo.

Dalje: V trgu živijo dva moja brata. Dva brata živijo tam je dvojina in množina skupaj, torej nekaj nemogočega.

Srečali smo se **z dvema znancema** in ne **z dvemi znanci.**

Res je sklanjatev nekaterih samostalnikov v dvojini težavnejša, toda pomagamo si lahko z zgledom, če sklanjamo števnik **dva** (dveh, dvema, dva, pri dveh, z dvema). Da boste videli razliko, poskusite sklanjati trije! Tako imate primer za dvojino in množino pri roki.

Prav posebno sklanjatev ima beseda tla. Rabi se samo v množini. Ker večkrat spravlja človeka v zadrego, naj navedem vseh 6 sklonov po vrsti:

imenovalnik (nominativ): tla
rodilnik (genitiv): tal
dajalnik (dativ): tlom
tožilnik (akuzativ): tla
mestnik (lokativ): pri tleh
orodnik (instrumental): s tli

Slovenci smo imeli včasih še 7. sklon, zvalnik ali vokativ, ki se je pa izgubil. Ohranili so se nekateri ostanki, kakor Bože z besede Bog. V pesmi ukrajinskega pesnika Ševčenka, ki je bil pregnan v Sibirijo in si je želel v domovino, k Dnjepru, stoji:

Daj mi, Bože, kadar koli, dasi v starosti,
biti na teh gorah okradenih,
v mali koči žiti.

Ta Bože se je spremenil celo v bore, kar še danes rabimo, ne da bi poznali prvotni pomen, n. pr.: imamo bore malo uspehov, bore malo življenja, bore malo pokojnine.

V cerkvi čujete zvalnik še vedno v litanijah: Kriste, usliši nas, Kriste, usmili se nas! (Zvalnik se torej končuje na -e).

Pred leti sem imel priliko slišati šestojanuarskega slovenskega govornika iz Živkovičeve-Jeftičeve vlade, ki se je topil v naklonjenosti do ljudstva. Ves čas je nagovarjal: mili narode. Istočasno so temu milemu narodu po fašističnem zgledu zvezali roke in noge in mu zamašili usta. Mili narode!

Pri sklanjatvi moram še omeniti besedo **oko,** ki ima različen pomen, namreč v množini, in je treba pažnje, da ne zamenjujemo. **Oko — oči,** to je tisti organ (del telesa), ki z njim gledamo. Človek ima oči, pa tudi živali. Imamo pa včasih tudi **očesa.** To so tisti nadležni izrastki na nogah, po katerih lahko vidimo zvezde pri belem dnevu, takrat namreč, če nam kdo stopi na **kurja očesa.** Očesa dobivajo tudi trte, krompirjeva **očesa** poznamo vsi. Našteta očesa so torej očem podobni okrogli predmeti. Končno imamo še **oka,** bodisi na juhi, bodisi na drevesih, **rakova oka,** ali pa tudi **morska oka.** V Karpatih je polno gorskih jezerc, ki jim pravijo Morska oka.

Še na neko razliko bi rad opozoril, ker jo premalo upoštevamo. Ko začne drevje zeleneti, poženejo **listi.** Te **liste** prav radi zamenjujemo s **perjem.** Taka zamenjava ni dovoljena. Perje imajo samo ptiči in **ptičje perje** nima ničesar skupnega z **drevesnim listjem.** Če kdo napiše: drevje se je ovilo v perje, peresa so lepo zelena, ne loči peresa od lista. Samostalnik list uporabljamo le še za papir. Drevju, ki ima iglice (borovec, smreka, macesen, jelka), pravimo **iglasto drevje,** kratko **iglavci,** drevju, ki ima liste (hrast, bukev, lipa itd.), pa **listnato drevje** ali **listavci.** Nikdar pa še ni komur kolj padlo v glavo, da bi jih imenoval peresovci.

Jože Pahor.

Skrivnost Kleopatrine smrti

Neki ameriški profesor, strokovnjak v proučevanju egiptske zgodovine, se posebno zanima za življenje kraljice Kleopatre in za njeno skrivnostno smrt. Legenda namreč pravi, da si je Kleopatra, potem ko je spoznala, da se pred Rimljani ne bo mogla več rešiti, nastavila na prsi strupeno kačo in tako umrla vsled zastrupljenja. Pred smrtjo pa je baje še sprejela rimske zastopnike. Ker pa zgodovina omenja, da so našli Kleopatro mrtvo v sobi polno dima, je profesor mnenja, da se je kraljica zastrupila z ogljikovim monoksidom t. j. plinom, ki se razvija pri tlenju oglja. Ni namreč verjetno, kot pravi legenda, da bi bila Kleopatra sposobna sprejeti rimske odposlance še potem, ko jo je že pičila strupenjača.

Pomagajte brezposelnim!

Rešitve ugank

Kvadratna trojica: 1. Reka; 2. Epir; 3. kita; 4. Arabija; 5. Iran; 6. Java; 7. analiza; 8. Igor; 9. Zora; 10. Aras.

Premikalnica

komolec
kopanje
kolobar
platina
ribolov
milijon
udarnik

Premikaj besede tako, da dobiš v treh zaporednih navpičnih vrstah tri zemljepisna imena. Le-ta povedó: 1. kraj ob Soči, 2. kraj ob Reškem zalivu, 3. kraj ob Dravi.

Pregovor

jablane, volk, lonec, napad, sreda, pleče, oddelek, reva, mesar

(Iz vsake besede vzemi tri zaporedne črke!)

Posetnica

B. K. Svetina

Kaj je ta mož?

Odgovarja JOŽE KOREN — Založba Primorskega dnevnika, Trst.

Zelena kobilica

(P. Bažov)

Po kratkem premolku je neznanec dejal:

»No, dečki, kateri od vas je najmočnejši?«

To vprašanje je bilo v naši trojici že davno rešeno. Njen poglavar je bil izvoljen. S Petkom sva takoj pokazala na Koljuško:

»Evo, stričko, on je.«

»Tale? Najmanjši, pa najmočnejši?«

»Res je tako. Oba naju je vrgel po tleh in pri palici naju je pretegnil. Imenujemo ga Medvedek.«

»Medvedek«, se je nasmehnil neznanec. »No, torej, pa pridi bliže. Tu sem se postavi, poskušal bom, koliko si močan.« Položil je obe roki Koljuški na ramena, pa jih takoj spet dvignil.

»Ne, nič se ne poda. Dečki, vi pojdite naprej, jaz se bom vlekel za vami.«

»Ti ne moreš hoditi?« je vprašal Koljuška.

»No, no, Medvedek, ne morem...«

»So te morda obstrelili?«

»Če boš mnogo vedel — boš hitro ostarel. Pojdi, sedaj.«

»Vsaj tvoj škorenj bi lahko nesel.«

»To lahko.«

Neznanec si je pokril kapo. Pod njo se je prikazal velik samokres. Porinil je samokres v levi jopičev žep, legel na desni bok, stegnil se kar je mogel, prižel ranjeno nogo k zdravi, oprl se z rokami na zemljo in potegnil naprej.

V gosto zaraslem grmovju smo našli vijugasto, z zelenjem prepleteno, vendar široko stezo. Videlo se je, da so po njej hodile krave, kadar so pasli v tem predelu gozda. Steza je pripeljala na peščeni rtič, o katerem nam je govorila tetka Nastazja. Brod in izhod proti domu sta bila pred nami.

Mimo dvojne straže.

Petka je šel prvi na rtič in nam takoj nato sporočil:

»Tš... tš... bolj tiho! Govorjenje se sliši...«

Prisluhnili smo. Res so prihajali neki glasovi, a tako nejasni, da je Koljuška ugovarjal:

»Tebi samo zveni v ušesih, Petka.«

»Kajpada. Prisluhni bolje. Čuj...«

V tem hipu smo dovolj razločno slišali smeh.

Petka je stekel k ranjencu, ki se je s trudom in potihoma, počivajoč vsako toliko, vlekel po kravji stezi.

»Stričko, tam se sliši razgovor. Mnogo...«

»Na tem bregu?«

»Ne, na tem ne, ampak bolj daleč.«

»No dobro, poslušal bom sam, a vi mirujte.«

Ranjenec je prilezel do brega in začel prisluškovati.

»Nekje se razgovarjajo. Ni tako blizu. Po vodi prihaja semkaj. Vseeno treba da smo mirni, da nas ne zapazijo. Kdo bi hotel prvi na brod?«

Nobeden ni imel namena čakati, vendar je bil Petka prvi. Bil je že v vodi in se je hvalil:

»Kako izvrstna voda! Skoraj topla.«

»Bolj potiho, dečki! Ne delajte trušča. Če je globoko, je boljše, da se vrnete«, je svetoval ranjenec.

Brod je bil dober, samo na enem mestu, v bližini tega brega, je bilo vseeno globoko. Tu niti velikemu človeku ne bi bilo mogoče prebresti.

Ko smo se zbrali vsi trije na drugem bregu, ter šklepetali z zobmi od mraza, smo takoj ugotovili:

»Ne, on ne bo mogel prebresti.«

»Pregloboko je. Kako naj prebrede?«

»Koljuši sega prav do grla. Kam torej?«

(Nadaljevanje sledi.)

Teden v slikah

Parada udarniškega dela v Ajdovščini

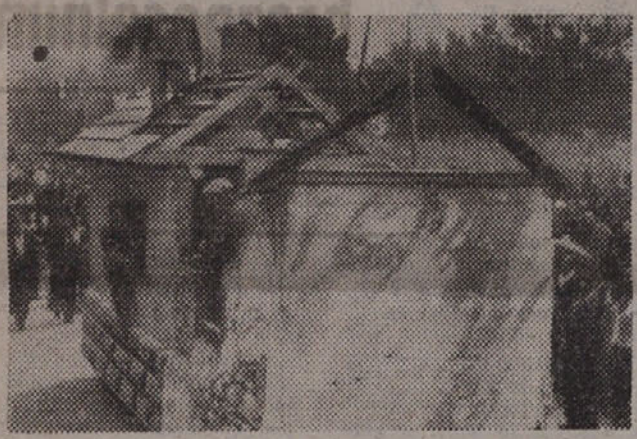

NOVE HIŠE RASTEJO IZ RUŠEVIN

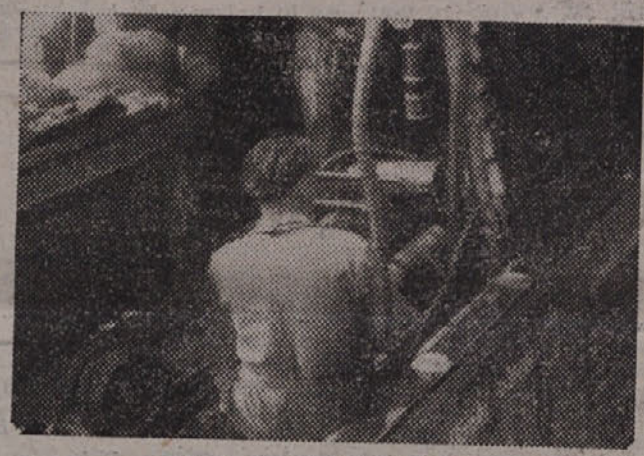

TAKO DELAJO RUDARJI

MOJSTRI V SVOJEM POKLICU

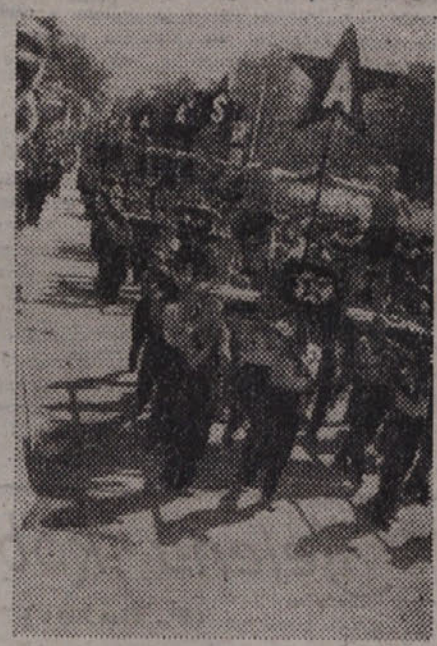

ARMADA ČUVAR SVOBODE

s Titom v borbi – s Titom v obnovi

POLJA OBDELUJEJO S STROJI

FIZKULTURNIKI POČIVAJO

MIZARJI DELAJO ZA OBNOVO